

භෞතිකයේ බිහිවීමේ චරිතය.

ප්‍රඥාවන්තයින්හට හැඟුණ පහත් දැක්වීමට

සතර අතරිති සත්වයා පවතින්නේ
නාම-රූප තුලමයි විඤ්ඤාණය බැසගන්නේ
කාලික වූ භයකි එහි පවතින්නේ
අකාලික මුහුණ දහමෙකි පැවසෙන්නේ
විඳින අයෙකු නොව ඉන් කියවෙන්නේ
ස්පර්ශායතන භයකිනි සැකසෙන්නේ
විඳපු නිසයි තණ්හාවෙන් බැඳුණේ
එනිසා තමයි ගිහි ඵකොළසකින් දැවුණේ

සාද! සාද!! සාද!!!

සම්බුද්ධ ගිරු මඩල
අහස් කුස නැගෙද්දී
ලෝකය සොයනකුට
ආලෝකය ලැබෙන විලස
තාණ්ණා කතරේ බැසගෙන
පිපාසයෙන් දැවුණ මට
අඳුර මැඩි එළිවුණා
ගිම්ඳිරිය උදාවී

පටිච්චසමුප්පාදු විවරණය

(මොළියවිග්ගන සූත්‍රය)

පුස්තක අලෙවි මධ්‍යස්ථානයේ ස්වාමීන් වහන්සේ

ප්‍රඥාචන්තයින්හට නැණ පහන් දල්වන්නට

පටිච්චසමුප්පාද විවරණය
මොළියවිග්ගුන සූත්‍රය

පූජ්‍ය අලුවිටේ අනෝමදස්සි ස්වාමීන් වහන්සේ

‘සබ්බ දානං ධම්ම දානං ජිනාති’

පටිච්චසමුප්පාද විවරණය - මොළියච්ඡ්ගුන සූත්‍රය

පූජ්‍ය අලව්වේ අනෝමදස්සි ස්වාමීන් වහන්සේ

ප්‍රථම මුද්‍රණය - 2017 ඉල් මස

ISBN: 978-955-38358-2-6

පොත් පිළිබඳ සියළු විමසීම්

077-0136809 - කුෂාන් මහතා, කැකිරාව

071-0548449 - තරංග මහතා, මාතලේ

071-6186910 - බුද්ධික මහතා, නාරම්මල

070-3070758 - රසංක මහතා, හොරණ/බන්තරමුල්ල

077-3818758 - ධර්මතුංග දච්චන්ඩසේකර මහතා, මාතලේ

Facebook: www.fb.com/AlawweAnomadassiThero/

Email: alawweanomadassithero@gmail.com

රැහැනෙටුවල ආරණ්‍ය සේනාසනය, ඇට්ටපොල වත්ත, වදේමඩ, ඕවිලිකන්ද, මාතලේ

පිදුම

මාගේ ශාස්තෘ වූ තිලෝගුරු බුදුරජාණන් වහන්සේටත්,
සුපිරිසිදු බුදුවදන මෙය යැයි මග ඵලිකරමින්
මා හට පැවිදි උපසම්පදාව ලබාදුන් ගුරුදෙව්ඳුන්ටත්,
ගෞතම සසුන් ලැදි ශ්‍රාවක ශ්‍රාවිකාවන්ටත්,
ගෞරවයෙන් පිදෙන උපහාරයකි.

හැඳින්වීම

මීට වසර 2640 කට පෙර ලොව පහළ වූ සිද්ධාර්ථ ගෞතම බෝසතාණන් වහන්සේ වසර 2605 කට පෙර සියළු කෙලෙසුන් නසා සම්මා සම්බුද්ධ බවට පත්වූ සේක. එතැන් පටන් පන්සාලිස් වසක් පුරා නුවණැති දෙවිමිනිසුන්ට යථාර්ථය පෙන්වාදීම නිසා එකල පිනැති මිනිසුන් ධර්මය අවබෝධ කොට සසරින් එතෙර වූහ.

මිහිඳු මහරහතන් වහන්සේගේ ආගමනයෙන් ශ්‍රී ලංකාද්වීපයට ශ්‍රී සද්ධර්මය ලැබුණු අතර ඉන් ප්‍රයෝජන ලැබ නිවීමට පත් වූ උතුමන් ද සිටියහ. එසේ ශ්‍රී ලංකාද්වීපයේ ස්ථාපිත වූ ශ්‍රී සද්ධර්මය දීර්ඝ කාලයකට පසු නැවත බැබළෙන යුගයක් අද උදාවී ඇත.

වසර 50-60 කාලයක සිට නුවණැති සත්පුරුෂයින් කිහිපදෙනෙකු විසින් පිරිසිදු බුද්ධ වචනය හදාරා, ඒ විවර කරගත් මඟෙහි හැසිරෙමින්, එම දහම නුවණැති ශ්‍රාවකයන් හට දේශනා කිරීමත්, ශ්‍රාවකයින් ඒ මඟ ගැනීමත් මෙම පිබිදීමට බොහෝ සේ බලපෑහ. ඒ උතුමන්ගේ විවරණ තුළින් සහ සැබෑ බුද්ධ වචනය හැදෑරීම තුළින් නුවණැති ඔබට මේ ධර්මය තේරුම් ගැනීමට අවශ්‍ය වන අයුරින් මේ දහම් විවරණය සකස් කොට ඇත.

එම නිසා අතක්කාවචර වූ මේ ධර්මය (තර්කයට ගෝචර නොවන අතර) නුවණැති මිනිසුන්ට පමණක් තමන්ගේ ප්‍රඥාව හසුරුවා සැබෑ බුද්ධ වචනය තුළින් දහම් මඟ විවර කරගෙන නිවී සැනසීමට මේ දහම් පරියාය උපනිශ්‍රය කර ගනිත්වා!

ධර්ම දේශනාවක් අනුසාරයෙන් සකස් කළ ග්‍රන්ථයක් නිසා දේශන විලාශයේ ඇති යෙදුම් භාවිතා කොට ඇත. එම අපහසුතාව මගහරිමින් දේශනයේ අන්තර්ගත ධර්ම අර්ථය උකහා ගැනීමට උත්සාහවත් විය යුතුය.

මෙම ධර්ම ග්‍රන්ථය යථාර්ථයක් බවට පත්කරගැනීමට නන් අයුරින් උපකාර කළ ගෞරවණීය ස්වාමීන් වහන්සේලාට, මෙහෙණින් වහන්සේලාට සහ ගිහි පින්වතුන්හට මෙම ධර්ම දානයේ පුණ්‍යකර්මය වතුරාර්ය සත්‍යය ධර්මය අවබෝධය පිණිසම හේතු වේවා!

තෙරුවන් සරණයි!

අලව්වේ අනෝමදස්සි ස්වාමීන් වහන්සේ.

බු.ව. 2561 ක් වූ නිකිණි මස

පටිච්චසමුප්පාද විවරණය - මොළියඵගුන සූත්‍රය¹

2017 ජුනි මස 25 වන දින, කොළඹ 05, දුම්රිවි පදනම් පරිශ්‍රයේ දී පැවැත්වූ දේශනාව ඇසුරෙනි. දේශනාවේ පටිගතකිරීම: <https://goo.gl/wviK1C>

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස

ශුද්ධාවන්ත පින්වතුනි, අද මේ පින්වතුන් සූදානම් වන්නේ අපි කවුරුත් සරණ යන්නට යෙදුන ගෞතම සම්මා සම්බුදුරජාණන්වහන්සේ තම තමන්ගේ ජීවිත තුළ පවතින සත්‍යය ස්වභාවය වටහාගැනීම පිණිස දේශනාකොට වදාළ උතුම් දහම් කරුණුවලට සවන්දීම, ඒ ධර්මය තමන්ගේ ජීවිතය තුළින් ප්‍රායෝගිකව අත්දකිමින් මේ දුකින් නිදහස්වන මඟ පුරුදුකරගැනීම පිණිස.

පින්වතුනි, ලෝකයට බුදුකෙනෙක් පහළවෙලා ඒ බුදුරජාණන්වහන්සේ පෙන්වාදෙන්නේ ලෝක සත්වයා මේ සංසාරයේ ගමන් කරන්න හේතුවන හේතුවත්, ඒ හේතුව දුරුකිරීමෙන් සසරින් නිදහස් වෙන ආකාරයත්. සංසාරයේ සත්වයෙක් ගමන්කරන්නේ අවිද්‍යාව, තණ්හාව කියන මෙන්න මේ කාරණා දෙක මුල් කරගෙන. ‘අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරතං’² සත්වයෙක් සසර ගමන්කරන්නේ අවිද්‍යාවයි, තණ්හාවයි හේතුකරගෙන. වෙන කිසි දෙයක් නිසා නොවේ. එතකොට එහෙනම් අවිද්‍යාව අපේ ජීවිතයේ තියෙනතාක්කල් අපට සසර ගමන උරුමයි.

¹සංයුක්ත නිකාය, නිදානවග්ගපාළි, නිදාන සංයුක්ත, ආභාර වග්ගො
²සංයුක්ත නිකාය, නිදානවග්ගපාළි, අනමතග්ග සංයුක්ත

සමහරවෙලාවට බොහෝ අයගේ මතයක් තියෙනවා, කර්මය නිසා තමයි සසරේ යන්නේ, ඒ නිසා අපි පින්කරන්න ඕනෙන් නැහැ, පව් නොකර ඉන්නවානම් ඇති කියලා. නමුත් පින්වතුනි, සසරේ යන්න හේතුව අවිද්‍යාවයි, තණ්හාවයි. අවිද්‍යාවයි, තණ්හාවයි නිසා සසර යනකොට සැප විපාක දෙන්නට පින් හේතුවෙනවා. දුක් විපාක දෙන්නට පව් හේතුවෙනවා. එහෙනම් අවිද්‍යාවයි, තණ්හාවයි තියන සත්වයා සසර ගමන ගමන් කරනවානම් එයාගේ ජීවිතයට අකුසලය දුරුකරලා, කුසලය දියුණුකරගන්නම ඕනේ. මොකද හේතුව අවිද්‍යාවයි, තණ්හාවයි තියෙනවානම් සසරේ යනවා. එහෙනම් ඒ සසර යන ගමන නවතිනතාක්කල් අපේ ජීවිතයට පින් එකතුවෙන්නට ඕනේ. යම්කිසි දවසක අවිද්‍යාව තණ්හාව දුරුවුනාද, අරහත්වයට පත්වුනාද අන්න එදාට පින් පව කියනදෙකම සකස්වෙන්නෙ නෑ. අන්න ඒ කාරණාව තේරුම්ගන්න පුළුවන් මේ පින්වත් පිරිසට බුදුරජාණන්වහන්සේ පැහැදිලි කරලා දෙන හේතුඵල දහම හොඳට වටහාගන්නකොට.

පින්වතුනි, බුදුරජාණන්වහන්සේ පෙන්වාදෙනවා ධර්මශ්‍රවණය විමුක්තායතනයක්, ධර්ම දේශනය විමුක්තායතනයක්, ධර්ම සාකච්ඡාව විමුක්තායතනයක්. ධර්ම දේශනාවක් ශ්‍රවණය කරමින් ඉන්නකොට, ධර්ම දේශනා කරනකොට, ධර්මය සාකච්ඡා කරනකොට මේ හැම එකක්ම විමුක්තායතනයක්³ විය හැකිය. මේ කරුණු නිදහස්වීමට යොමුවෙව්ව ස්වභාවයක්බවට පත්වෙන්නේ ඒ කියන කාරණාව, නුවණ මෝරන්නට, තමන්ගේ ජීවිතය අත්දකින්නට පැහැදිලි කරලාදෙන ඒ කාරණාව හොඳට නුවණින් විමසමින් තමන්ගේ ජීවිතය තුළින් ඒක තේරුම්ගන්නට මහන්සිගන්නට ඕනේ. එතකොට තමයි ඒක විමුක්තායතනයක් බවට පත්වෙන්නේ.

³ අභිගුන්තරනිකාය, පඤ්චකනිපානපාළි, පඤ්චඛිගිකවග්ගො, විමුක්තායතන සූත්‍රය

එහෙනම් පින්වතුනි, අපි මේ ධර්ම දේශනාව ශ්‍රවණය කරනකොට හොඳට මතක තියාගන්නට ඕනේ, මේ කියන සියළු කාරණා තමන්ගේ ජීවිතය තුළින් වටහාගන්නට, තේරුම්ගන්නට නුවණින් විමසමින් මේ කාරණා ශ්‍රවණය කරන්නට ඕනේ කියන එක. පින්වතුනි, බුදුරජාණන්වහන්සේගේ ධර්මය හිතන්න බැරි මනසකට තේරුම්ගන්නට පුළුවන් එකක් නොවේ. 'පඤ්ඤාවනෝ අයං ධම්මො, නායං ධම්මො දුප්පඤ්ඤස්සා'නි'⁴. මගේ ධර්මය තියෙන්නේ ප්‍රඥාවන්ත අයට දුෂ්ප්‍රාඥන අයට නොවේ. එහෙනම් පින්වතුනි, බුදුරජාණන්වහන්සේ වදාළ මේ දහම තේරුම්ගන්නට අපේ ජීවිතය තුළ ප්‍රඥාව ඇතිවෙන්නට ඕනේ. මූලිකව අපට ලෞකික සම්මා දිට්ඨිය මත පදනම් වෙලා ලෞකික සම්මා දිට්ඨියෙන් යුක්තව ඊට අදාළව නුවණක් වැඩෙන්නටත් ඕනේ.

දැන් අපි අහලා තියෙනවා බුදුරජාණන්වහන්සේ සම්බුද්ධත්වයට පත්වෙච්ච යුගයේදී ධර්මය අහපුගමන් අවබෝධකරගත්ත අයගැන. සමහර අය වැරදි කරමින් ඉඳලා ධර්මය අහපුගමන් අවබෝධ කරනවා. අංගුලිමාල වගේ අය අහපුගමන් අවබෝධ කරනවා. ඒකට හේතුව ඇයි? දාරුවිරිය, පුක්කුසාති සසරේදී ලෞකිකව, ලෝකෝත්තර මාර්ගයට අවශ්‍ය වන විදිහට වින්තන හැකියාවක් පුරුදුකරපු අය. ඒනිසා ඒකෙ උපරිම මට්ටමට සිත දියුණු වෙච්ච නිසා, අර ලෝකෝත්තර ධර්මය ඇහෙනකොට ඒ දහම තේරුම්ගන්න පුළුවන්කමක් ලැබෙනවා.

අපි ධර්මය ශ්‍රවණය කරනකොට ඒ ධර්මය අපේ ජීවිතය තුළින් අපි බොහෝවිට තේරුම්ගන්න උත්සාහකරන්නේ, සක්කාය දිට්ඨිය මත පදනම් වෙලාමයි. එහෙමනම් අපි පූර්ව ප්‍රතිපදාවක් හැටියට, ලෞකික සම්මා දිට්ඨිය මත පදනම්වෙලා, සක්කාය දිට්ඨිය කැඩෙන විදිහේ වින්තනයක් අපේ සිතේ ඇති කරගන්නට ඕනේ. එහෙම වින්තනයකින් යුක්ත කෙනෙකුට 'මම' කියන

⁴ අභිගුන්තරනිකාය, අට්ඨකාදිනිපාතපාළි, ගහපතිවග්ගො, අනුරුද්ධ සූත්‍රය

සංකල්පයකින් තොරව, හේතුවල දහම බුදුරජාණන්වහන්සේ ඉස්මතු කරනකොට, අන්න ඒ දහම වටහාගැනීමට හැකියාවක් ලැබෙනවා.

මම පුංචි උදාහරණයක් මේ පින්වතුන්ට කියන්නම්. මේ පින්වතුන් අහලා තියෙනවා බුදුරජාණන්වහන්සේ පෙරැම්පුරනකාලය තුළ බොහෝ කතන්දර. වෙස්සන්තර රජ්ජුරුවෝ වෙලා, ඒ වගේම අර වඳුරෙක්වෙලා ඉපදිලා. බලන්න ඒ කතාව තුළ කොච්චර ගන්නදෙයක් තියෙනවද කියලා. වඳුරෙක් වෙලා ඉපදිලා ඉන්නකොට මනුස්සයෙක් වලකට වැටිලා ගොඩට එන්න නොහැකිව සිටිද්දී බොහොම අමාරුවෙන් වඳුරා ගොඩට ගත්තට පස්සේ, අර මනුස්සයා වඳුරාගේ ඔළුවට ගහලා මරන්න ලැහැස්තිවුනා. ඔළුවට ගැහුවා. එහෙම තියෙද්දීත් අර මනුස්සයාට වනාන්තරයෙන් එළියට යන්න පාර පෙන්නුවා. මොකදද ඒ කළේ? තමන්ගේ යහපත අතහැරියා අනුන්ගේ යහපත වෙනුවෙන්.

එතකොට බලන්න පින්වතුනි, අපේ ජීවිත තුළ මේ 'මම' කියන සංකල්පය සත්‍යය නොදැකීම නිසා මුළුමනින්ම බැසගෙන තියෙන්නේ. ඒ සංකල්පය තුළ ඉඳලා භාවනාවක් පුරුදු කරනකොට, රාග, ද්වේශ සන්සිදෙනවා. නමුත් හේතුවල දහම අහුවෙන්නේ නෑ. සක්කාය දිට්ඨිය කැඩෙන්නේ නෑ. ඊලඟට අපි සංකල්ප වශයෙන් අනිත්‍ය වශයෙන් තේරුම්ගන්නවා. දුකයි, අනාත්මයි කියලා සංකල්ප වශයෙන් තේරුම්ගන්නවා. නමුත් පින්වතුනි, සක්කාය දිට්ඨිය කැඩෙන්නේ නෑ. ඒකට හේතුව ඇයි? අපේ චිත්තය හැම මොහොතකම තියෙන්නේ 'මම' කියන ස්වභාවයක් එක්ක. අපි ජීවිතයට නිරන්තරයෙන්ම කුසල් දහම් පුරුදු කරනවා. දන් දෙනවා, සිල් රකිනවා, භාවනා කරනවා, විවිධාකාර හොඳ දේවල් කරනවා. මේ සියල්ලක්ම කරන අතරතුර ඒ කරන දේවල් අපි හොඳට අපේ සක්කාය දිට්ඨියට පහරක් එල්ලවෙන විදිහට කටයුතු කළොත්, සක්කාය දිට්ඨිය කැඩෙන

විදිහට දේශනා කරන ධර්මය අහනකොට ඒ දහම අපේ ආධ්‍යාත්මය තුළින් අත්දකින්න පුළුවන්කමක් ලැබෙනවා. සක්කාය දිට්ඨිය කැඩිලා යනවා.

එහෙම නොවුනොත් පින්වතුනි, අපි සංකල්ප වශයෙන් සක්කාය දිට්ඨිය නෑ කියලා හිතාගන්නවා. මට රාගය, ද්වේශය, සක්කාය දිට්ඨිය නෑ කියලා සංකල්පයක් විතරයි තියෙන්නේ. නමුත් සැබෑවටම සක්කාය දිට්ඨිය කැඩිලා නෑ. බුන්ම ලෝකේ යයි. බුන්ම ලෝකේ ගිහිල්ලා කල්ප ගානක් ඉඳලා ආපසුසට එනවා. මම මේ පින්වතුන්ට මේ දේශනාව පැහැදිලි කරනකොට ඒක ගොඩාක් තේරුම් ගන්න පුළුවන්කමක් ලැබෙයි.

චතුරාර්ය්‍යසත්‍යය ධර්මය, සත්‍යය වශයෙන් අත්දැකපු දවසට ඒ අත්දැකීමත් එක්ක සක්කාය දිට්ඨිය කැඩෙනවා. දර්ශනයෙන් ආශ්‍රව ප්‍රභාණය වෙනවා. එයාගේ ජීවිතයට සැබෑම රැකවරණය ඇතිවෙනවා. ප්‍රඥා මාණිකය ඇතිවෙනවා. දුක කියන්නේ සත්‍යයක්. දුක හටගන්නවා කියන්නේ සත්‍යයක්. දුක නැතිවෙනවා කියන්නේ සත්‍යයක්. දුක නැතිවෙන මාර්ගය කියන්නේ සත්‍යයක් කියලා, මෙන්න මේ ආර්ය සත්‍යය හතර ගැන සත්‍යය ඤාණය ඇතිවෙන්නට ඕනේ. මේ සත්‍යය ඤාණය ඇතිකරගන්න, යෝනිසෝ මනසිකාරය කරන්නට ඕනෙ ධර්මය අහලා. එහෙම නැතුව සම්මා දිට්ඨිය ඇතිවෙන්නේ නෑ.

ලෝකෝත්තර සම්මා දිට්ඨියට හේතුව වන්නේ, ප්‍රත්‍ය වන්නේ කුමක්ද? කල්‍යාණමිත්‍ර ඇසුරයි, සද්ධර්ම ශ්‍රවණයයි, යෝනිසෝ මනසිකාරයයි, ධම්මානුධම්ම පටිපදාවයි. මෙන්න මේ කාරණා ඔස්සේ තමයි ලෝකෝත්තර සම්මා දිට්ඨිය ඇතිවන්නේ. එතකොට කල්‍යාණමිත්‍රයාගෙන් සද්ධර්මය ඇහෙනවා. සද්ධර්මය කියලා ඇහෙන ඒ දහම චතුරාර්ය්‍යසත්‍යය නිෂ්ශ්‍රිත හේතුවල දහම කියවෙන දෙයක්නම්, ඒ කාරණාව තමා තුළින් යෝනිසෝමනසිකාරයෙන් තේරුම්ගන්න පුළුවන්නම්, ඒක

වැටහෙනකොට, ඒ වැටහෙන දහම තමන්ගේ ජීවිතය තුළින් අත්දකින එක තමයි ධම්මානුධම්ම ප්‍රතිපත්තිය.

දැන් මේ පින්වත් සියළු දෙනාම දන්නවා වතුරාභිසත්‍යය තුළ දුක කියනකොට දුක සත්‍යයක්බව. සාමාන්‍යයෙන් ඕනේ කෙනෙකුගෙන් ඇහුවොත් කියන්න පුළුවන්, ඔව්, දුක සත්‍යයක්බව තේරෙනවා. බුදුරජාණන්වහන්සේ සච්ච සංයුත්තය තුළපැහැදිලි කරනවා ගවම්පති සූත්‍රයේ⁵ යමෙක් දුක සත්‍යයයි කියලා සත්‍යය වශයෙන් අත්දකිනවානම්, දුක්ඛ සමුදයත් සත්‍යය වශයෙන් අත්දකිනවා, නිරෝධයත් ඒවගේ, මාර්ගයත් ඒවගේ. එකක් විතරක් අත්දකින්නේ නෑ.

මේ පැහැදිලි කරන කාරණා අවධානයෙන් අහන්න, එතකොට යම් කාරණාවක් සිතන්න පුළුවන්. අපි දුක සත්‍යයයි කියලා අත්දකින දුක, මගේ දුක. මම ඉපදෙන එක, මම ලෙඩවෙන එක, මම වයසට යන එක, මම මැරෙන එක, ජරාවට පත්වෙන එක, ශෝක, හැඬීම්, වැලපීම් මට ලැබෙන දේ තමයි, මම දුකයි කියලා අත්දකින්නේ. මේ විදිහට දුකයි කියලා අත්දකින කාරණාව අත්දකින්නට බුදුරජාණන්වහන්සේගේ ධර්මය ඕනෙ නෑ. සාමාන්‍යයෙන් වෙන කෙනෙකුගෙන් වුනත් අහලාබලන්න, එයාට ඒ දුක ලැබෙනවානම්, එයාට ඒක දුකක් කියලා තේරෙන්නේ නැද්ද කියලා? ඉපදීම, ලෙඩවීම, වයසට යාම, මරණය. සාමාන්‍යයෙන් අහලාබලන්න වයසට ගිය කෙනෙකුගෙන්, සාමාන්‍යයෙන් හිතන්න පුළුවන් කෙනෙකුගෙන්, බුදුරජාණන්වහන්සේගේ දහම අහපු නැති කෙනෙකුගෙන්, මේක දුකක් නෙවෙයිද කියලා? මේක දුකක්බව ඕන කෙනෙකුට ප්‍රකටයි. හැබැයි ඒ දුක, මගේ දුකක්. ඒක දුකක් කියලා නොසිතන්නේ අර කාමයන්ට වසඟ වෙච්ච නිසා. නැත්නම් සාමාන්‍යයෙන්

⁵සංයුත්ත නිකාය, මහාවග්ගපාළි, සච්ච සංයුත්ත, කොට්ඨාමවග්ගො

කල්පනාකරන්න පුළුවන් කෙනෙකුගෙන් ඇහුවොත් මේක දුකක්බව ප්‍රකට වෙනවා.

බුදුරජාණන්වහන්සේ අත්විඳින්න, අත්දකින්න කියපු මේ දුක, සකස්වෙන ආකාරය දැකීමත් එක්ක (මගේ දුකක් නොවේ), හේතුඵල දහමින් සකස්වෙන දුක (සංස්කාර දුක්ඛය). මම කියන සංකල්පයකින් තොරව, ලෝකයේ හටගන්නේ දුකක්. ඒ දුක නැතිවෙන මඟ බුදුරජාණන්වහන්සේ පැහැදිලි කරනවා.

මේ පින්වතුන් සමහරවිට අහලාඇති මාගන්දිය සූත්‍රය⁶ වගේ දේශනා කිහිපයකම බුදුරජාණන්වහන්සේ පැහැදිලි කරනවා, බුදුරජාණන්වහන්සේට චෝදනා කරනවා උපත් වනසන කෙනෙක් කියලා. ඇයි එහෙම චෝදනා කරන්නේ? සංසාරේ ආව කෙනෙක් ඉන්නවා, සත්වයෙක් ඉන්නවා, බුදුරජාණන්වහන්සේගේ දහම අහලා එයා රහත්වෙලා ඉපදීම නැතිකරනවා. එතකොට සාමාන්‍යයෙන් ඒ චෝදනාව සාධාරණයි. ඇයි, සසරේ ආව මනුස්සයෙක් ඉන්නවා, බුදුරජාණන්වහන්සේගේ දහම අහලා එයා නැතිවෙනවා. අන්න විනාසයක් පැනෙව්වා. එතකොට ඒක සාධාරණයි, අපි මගේ දුක නැතිකරන්න හදන උත්සාහය තුළ තියන සංකල්පයත් එක්ක. එතනදී බුදුරජාණන්වහන්සේ පැහැදිලි කරනවා, මම පනවන්නේ දුකත්, දුක්ඛ නිරෝධයත්. මගේ දුකක් නොවේ. අපට හසුවෙන්නේ මගේ දුක.

ඒකයි මම පැහැදිලි කළේ වතුරායඝීසත්‍යය ධර්ම හතරම එකවිට අත්දකින දෙයක්. අපි වතුරායඝීසත්‍යය ධර්මය තෙරුම්ගන්නාවිට අත්දකින්නේ මගේ දුකක්. හතරම එකවිට අත්දකින්නේ නෑ. දුක අත්දකින්නේ කුමක් එක්කද? දුක්ඛ සමුදයත් එක්ක. දුක කියන්නේ සංස්කාරයක්. සකස්වෙව්ව දෙයක්. හේතු නිසා සකස්වෙව්ව

⁶මජ්ඣිම නිකාය, මජ්ඣිම පණ්ණාසකපාළි, පරිබ්බාජක වග්ගො

දෙයක් දුක කියන්නේ. ඒ දෙයට මම දාගන්න දෙයක් 'මම' කියලා. ඒනිසා අන්න මට දුකක් ඇතිවුනා. එතකොට එහෙනම් දුක කියන්නේ සකස්වෙව්ව දෙයක්නම්, සකස්වීමක් තියෙනවා. සකස්වීම මොකදද? දුක්බ සමුදය. එහෙනම් සකස්වෙව්ව දුක දකින්නේ කුමක් එක්කද? දුක්බ සමුදයත් එක්ක. සකස්වෙව්ව දුක දකින්නේ, සකස්වීමත් එක්ක. සකස්වීම මොකදද? අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය කරගෙන ඇතිවන මේ හේතුවල දහම නොදැනීම.

එහෙනම් සත්‍යය ඤාණයට පැමිණෙන, දුක සත්‍යය බවට නුවණක් ඇතිවෙන්නට, දුක්බ සමුදය සත්‍යයයි කියලා නුවණක් ඇතිවෙන්නට ඕනේ. මේවා එක විට ප්‍රඥාවෙන් අත්දකින්නේ. දුක්බ සමුදය හසුවෙව්ව තැන (අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය කරගෙන මේ දුක හටගන්නබව හසුවෙව්ව තැන) අන්න සකස්වෙව්ව දුක හසුවෙනවා, සකස්වීමත් එක්ක. දුක සත්‍යයයි. දුක්බ සමුදය සත්‍යයයි.

එතකොට කොහොමද නිරෝධය සත්‍යයයි, මාර්ගය සත්‍යයයි වෙන්නේ? ඒකත් තේරුම්ගන්න වෙනවා. අද පින්වතුනි, අපි ගොඩාක් වෙලාවට නිරෝධය, නිවන කියලා හිතාගෙන ඉන්නේ දෘෂ්ඨියක්. බුදුරජාණන්වහන්සේ පැහැදිලි කරනවා මූලපරියාය සූත්‍රය⁷ තුළ නිවන කියන්නේ ආර්ය ශ්‍රාවකත්වය නොවිච්ච, මඟට නොවිච්ච සියළු දෙනාට දෘෂ්ඨියක්. නිරෝධ ආර්ය සත්‍යය, සත්‍යය ඤාණයක් බවට පත්වෙන්නේ කාටද? සෝතාපන්න කෙනාට. එතෙක් තියෙන්නේ නිවන ගැන සංකල්පයක්, දෘෂ්ඨියක්. මොකදද දෘෂ්ඨිය? තියනදෙයක නැතිවීමක්. අපි මට ලැබෙන දුක නැතිකරලා නිවනක් හොයනවා. තියනදෙය නැතිකිරීමෙන් නිවනක් තමයි අපට ලැබෙන්නේ. මට ලැබෙන දුකක් තියෙනවා, මේ දුක නැතිකිරීම, නිවන. ඒවගේම තමයි ඇස, කණ, නාසය, දිව, කය, මනස ඔස්සේ ලෝකයක් තියෙනවා, මේ ලෝකයේ

⁷මජ්ඣිමනිකාය, මූලපණ්ණාසපාළි, මූලපරියායවග්ගො

තියෙන මේ දුක අනිත්‍යයි, දුකයි, අනාත්මයි නැතිවෙලා යනවා, නැතිවෙලා යෑම දුක්ඛ නිරෝධය. ඔය ස්වභාවය මේ ලෝකේ අපි සියළු දෙනාටම දුක්ඛ නිරෝධය සත්‍යය ඥාණයක් බවට පත්වනතෙක් තියෙනවා. මට ලැබෙන දුක ඉක්මවන්නට තමයි අපි සියළු දෙනාම නිරෝධයක් භොයන්නේ. හැබැයි ඒක තමයි හැමෝටම තියෙන කාරණාව. සේඛ ස්වභාවයට පත්වීමත් එක්කමයි, දුක්ඛ නිරෝධය කුමක්ද කියන කාරණාව සැබෑවටම හසු වෙන්නේ.

දැන් අපි සතිපට්ඨානය පුරුදුකරනකොට, කායානුපස්සනාව පුරුදුකරනකොට, ඔන්න අපට කයක් ප්‍රකටයි. ප්‍රකට වෙච්ච කය අපි බෙදලා, කඩලා, කුඩුකරලා බලනවා, නෑ කියලා. තියෙන දුක අපට නැතිබව ප්‍රත්‍යක්ෂ වෙනවා. වේදනානුපස්සනාවක් ඔස්සේ අපි පුරුදු කරනවා ලැබිච්ච වේදනාව අපි බලනවා ඒක නැතිවෙනවා. ඒක නැතිවීම දුක්ඛ නිරෝධය කියලා හිතනවා. අපට මතසට සිතිවිලි එනවා. තිබිච්ච සිතිවිල්ල නැතිවීම, දුක්ඛ නිරෝධයයි කියලා හිතනවා. අපට ධර්මයන් කියලා පංච උපාදානස්කන්ධ, නීවරණ, ආයතන ඇතිවෙනවා. තියන නීවරණ නැත්නම් තියන ආයතනය නැතිවීම, නිරෝධය නිවනයි කියලා හිතනවා. මෙන්න මේක තමයි මූලිකව අපි සියළු දෙනාටම තියෙන්නේ. හැබැයි මේ ස්වභාවයත් එක්ක අපට යම් සංසිදීමක් තියෙනවා. අපට තියෙනවා මේ ලෝකයේ නොඇලි, නොගැටී වාසය කිරීමේ හැකියාවක්. දහම් දැනුමත් ඕකට එකතු වුනහම අපේ ජීවිතේ සක්කාය දිට්ඨිය තියෙද්දීම, අපි රැවටෙනවා අපි සක්කාය දිට්ඨිය කැඳුවා, නැත්නම් අපි අනාගාමී වුනා, නැත්නම් අපි නිවන සාක්ෂාත්කළා කියලා. ඇයි, අපට දහම් දැනුම තියෙනවා, අපට නිරුද්ධවීමක් ප්‍රකට වෙනවා, අපට හිතේ එකඟභාවයක් තියෙනවා. නමුත් පින්වතුනි, මේ සියල්ලක්ම මට අයිති ඒවා. අපට අන්න ඒක හසු වෙන්නේ නෑ.

නිවන්මග කියන්නේ මම යන නිවන් මඟක් නොවේ. ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය කියන්නේ නිවනට මඟක්. නමුත් මූලිකව මම යන මඟක්තමයි තියෙන්නේ. හැබැයි අපි ඒක දැන, දැක යායුතු ගමනක්. අන්න ඒකයි නුවණ තියෙන කෙනාට මේ දහම තේරුම්ගන්න පුළුවන්කමක් ලැබෙන්නේ. මේ පින්වතුන් අහලා තියෙනවනේ, බුදුරජාණන්වහන්සේ සම්බුද්ධත්වයට පත්වෙච්ච මොහොතේ දහම් දේශනාකරන්න මන්දෝත්සාහීච්චනබව. ඇයි මන්දෝත්සාහීච්චනේ? බුදුරජාණන්වහන්සේ වටහාගත්ත ‘ඉදප්පච්චතාව’ නම් වූ මේ දහම කොහොමනම් අවිද්‍යාවෙන් වැහිච්ච මේ මනුස්සයට කියලා දෙන්නද? මේක ඉක්මවීම, නිවීම කෙසේනම් පැහැදිලිකර දෙන්නද කියලා මන්දෝත්සාහීච්චනා. ඒකට හේතුව තමයි හිතන්න ඕනෙ විදිහට (කරන්න ඕනෙ විදිහට නෙමෙයි), ඉන්න ස්වභාවය තුළ ඉඳලා මේක ඉක්මවන විදිහට දහම දෙන්න කොච්චර අසීරුද කියලා. බුදුරජාණන්වහන්සේ ඒ අවස්ථාවේ තමයි සහම්පති බ්‍රහ්මයාගේ ආරාධනාවෙන් නුවණ තියෙන අයට, හිතන්න පුළුවන් හැකියාව තියෙන අයට මේ දහම විවරකළේ. හිතන්න පුළුවන් හැකියාව තියෙනකෙනා, “මම” කියන සංකල්පය දුරුවී සක්කාය දිට්ඨිය කැඩෙන විදිහට සසර තුළ පුරුදුකර තියෙන්නට ඕනේ. ලෝකෝත්තර මාර්ගය පුරුදුකරලා නොවේ. ලෞකික සම්මා දිට්ඨිය මත පදනම්වෙලා, සක්කාය දිට්ඨිය කැඩෙනවිදිහට චින්තනය හසුරුවපු කෙනෙක්. අන්න ඒ විදිහට චින්තනය තියෙන කෙනෙකුටයි සක්කාය දිට්ඨිය කැඩෙනවිදිහට, ලෝකය තුළ වචන අරගෙන ලෝකය තුළින් දුන්න දහම, ඒ චින්තනය මෙහෙයවලා අත්දකින්න පුළුවන් හැකියාවක් ලැබෙන්නේ.

අන්න ඒක නිසා තමයි මම පැහැදිලි කළේ මේ දුක්ඛ නිරෝධය කියන කාරණාව අපට මූලින් ප්‍රකට වෙන්නේ තියන දුක්ඛ නැතිවීම. බලමු දුක්ඛ සමුදයත් එක්ක කොහොමද දුක්ඛ නිරෝධය තේරුම්ගන්නේ කියලා? දුක්ඛ සමුදය කියලා කියනකොට දුක්ඛ සමුදයේ ප්‍රධානම, මූලිකම කාරණාව මොකදද? අවිද්‍යාව. දුක්ඛ

අඤ්ඤාණං, සමුදයෙ අඤ්ඤාණං, නිරෝධයෙ අඤ්ඤාණං, මග්ගෙ අඤ්ඤාණං. හේතුඵල දහම, හේතුඵල දහමක් විදිහට නොදැකීම නිසා අපට තියෙනවා, මොකද්ද? ලෝකයේ පැවැත්ම පිණිස මම ඉන්නවා, බාහිර දේ තියෙනවා කියලා අරගෙන, අරගත්ත බාහිර දේ ඔස්සේ මැනීමක්. එහෙමනම් දුක්ඛ සමුදය හසුවෙව්ව තැන, එයා දකිනවා සකස්වෙව්ව දුකේ, සකස්වීම. දුක සකස්වීම දකිනවා, සකස්වෙව්ව දුක දකිනවා. සකස්වුනේ කුමක් නිසාද? සත්‍යය ස්වභාවය නොදැකීම නිසා. එහෙනම් දකින්නේ කුමක්ද? සත්‍යය ස්වභාවය දකිමින් තමයි සකස්වීම දකින්නේ. සත්‍යය ඤාණයත් එක්ක දුක්ඛ සමුදය හසුවෙව්ව තැන නුවණ හටගන්නවා, මොකද්ද? මෙන්න මේ විදිහට අවිද්‍යාව දුරුවුනානම්, දුක සකස්වෙන්නේ නෑ කියලා. තියෙන දුකක් නැතිවුනා නොවේ. අපි තියෙනවා කියලා ගත්ත නිසයි, අපට මේ නැතිවීමක් හසුවෙන්නේ. හොඳට ඒ දෙය හිතන්න. අපි තියෙනවා කියලා ගත්ත නිසයි අපට නැතිවීමක් හසුවෙන්නේ.

එයාට දුක්ඛ සමුදය හසුවෙනකොට මොකද්ද හසුවෙන්නේ? මේ දුකක්, දුක හටගැනීමත්. අවිද්‍යා ප්‍රත්‍ය කරගෙන මේ හේතුඵල දහම හසුවෙනකොට නුවණ පහළවෙනවා, හේතුඵල දහම නොදැකීම නිසයි, දුකක් තියෙනවා කියලා ගත්තේ. එහෙනම් හේතුඵල දහම දැකීමෙන්, දුක සකස්වෙන්නේ නෑ කියලා, නිරෝධයේ සත්‍යය ඤාණය හටගන්නවා. එහෙනම් දුක්ඛ සමුදය දැකපුතැන දුක දකිනවා, නිරෝධය දකිනවා, ඒ වැඩපිළිවෙල මොකද්ද? මාර්ගය. ඒ මෙහෙයවපු චිත්තනය මොකද්ද? දුක්ඛ නිරෝධගාමිණි පටිපදාව. එතකොට මග ඇතිවුනේ, මග වැඩුනේ, සම්මා දිට්ඨිය ඇතිවුනේ, යෝනිසෝමනසිකාරයත් එක්ක.

එතනදී දැක්කෙ මොකද්ද? මම යන මගක් නොවේ. මට ලැබෙන රැකවරණයක් නොවේ. හේතුඵල දහම අත්විදිනකොට අත්දකිනවා මම කියලා ස්වභාවයක් ගත්ත එක බොරුවක්ඛව, . හැබැයි මම නෑ කියන සංකල්පය නොවේ. හේතුඵල දහම

අත්විඳිනකොට මම කියන ස්වභාවය බොරුවක්බව අත්දකිනවා. දුක සත්‍යයයි, සමුදය සත්‍යයයි, නිරෝධය සත්‍යයයි, මාර්ගය සත්‍යයයි කියලා අත්දකිනවා.

අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම කියලා කියනකොට මේ පින්වතුන් අහලා තියෙන ගාථා තුනක් තියෙනවා. සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්චා, සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛා, හැබැයි සබ්බෙ සංඛාරා අනත්තා කියන්නේ නෑ. සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා. නමුත් අපි අද අනාත්මය අත්විඳින්නේ සබ්බෙ සංඛාරා අනත්තා කියන පදනමක් එක්ක. මම, මගේ අනාත්මයක් දකිනවා. අන්න ඒ නිසා තමයි සක්කාය දිට්ඨිය කැඩෙන්නේ නැත්තේ.

සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්චා කියලා කියන්නේ මොකද්ද? සංස්කාරය කියන්නේ සකස්වෙච්ච සියළු දෙයක්ම හේතුවල දහමකින් සකස්වූවක්, හේතු නිසා ඵලයක්. සකස්වෙච්ච සියළු දේ හේතු නැතිවුනහම නැතිවෙලා යනවා.

ඒ සකස්වෙච්ච දේ දුකක්.

දුකක් කියලා කියන්නේ සකස්වෙච්ච දේ, මගේ දුකක් නොවේ. දැන් අපට දුක කියන තැන හසුවෙන්නේ දුක් වේදනාව. මොකද අපේ රාමුව තුළ තියෙන්නේ මේ සැප, දුක, උපේක්ෂා කියන වේදනා ටික විතරයි. සැප, දුක, උපේක්ෂා කියන වේදනා ටික පදනම් වෙන්නේ කුමක් මතද? “මම” මත. මට සාපේක්ෂවයි. කෙනෙකුට සාපේක්ෂවයි සැපක්, දුකක්, උපේක්ෂාවක් තියෙන්නේ.

මම උදාහරණයක් කියන්නම්. මම මගේ අම්මා දකිනකොට අම්මා කියන ආදරයත් එක්ක මට සෙනෙහසක් හටගන්නවා. මගේ තාත්තා, අම්මා දකිනකොට හිතනවද අම්මා කියලා? නෑ. මගේ භාය්‍යාව කියලා හිතෙන්නේ. මේ විඳිනට වෙනස් වේදනා හටගත්තේ ඇයි? ඒක ‘මම’ මත පදනම් වෙච්ච දෙයක් නිසා.

එහෙනම් සංස්කාර නිත්‍ය වශයෙන් ගැනීමත් එක්ක තමයි, පුද්ගල ස්වභාවයත් එක්ක සැප, දුක කියන කාරණාව අපට ප්‍රකට. මේ කාරණාව හොඳට හිතන්න. සංස්කාර නිත්‍යයි කියලා ගත්ත නිසා තමයි සැප, දුක කියලා අපි අත්විඳින සැප, දුක අපට ප්‍රකට. ඒ දුක කියන කාරණාව, දුක් වූ දුකක්.

බුදුරජාණන්වහන්සේ දුක්ඛ තුනක් විස්තර කරනවා. දුක්ඛ දුක්ඛය, විපරිණාම දුක්ඛය, සංඛාර දුක්ඛය. මෙන්න මේ දුක් වූ දුක තමයි නැත්නම් විපරිණාම දුක තමයි, සංස්කාර නිත්‍යයි කියලා ගැනීමත් එක්ක අපට දුකයි කියලා හසුවෙන්නේ, සැපයි කියලා හසුවෙන්නේ. මෙන්න මේක අපි මනින්න යනවා මේ හේතුඵල දහමත් එක්ක. මම ඉස්සල්ලා පැහැදිලිකලා මුලින්ම, හේතුඵල දහම අත්විඳින තැන අත්විඳින්නේ, මගේ හේතුඵල දහමක් නොවේ. මම කියන දෙයත් එක්ක නොවේ. හේතුඵල දහමක්, සංස්කරණයක් කියලා. නමුත් අපට එහෙම අත්විඳින්න කලින්ම එනවා, මොකද්ද? සක්කාය දිට්ඨියත් එක්ක "මම" කියලා. එහෙනම් සංස්කාරය නිත්‍යයි කියලා ගත්තොත් තමයි ලෝකයාට ප්‍රකට සැප, දුක හසුවෙන්නේ. මේ කාරණාව හොඳට හිතන්න. ලෝකයාට ප්‍රකට සැප දුක හසුවෙන්නේ සංස්කාර නිත්‍යයි කියලා ගැනීමත් එක්ක. මුලින්ම දකින්නේ සංස්කාර අනිත්‍යයි කියලා. සංස්කාර අනිත්‍යයි කියලා අත්දකිනකොට එහෙනම් පුද්ගලයාට ගොඩනැගෙන සැප, දුක එතනට අදාළ නෑ. පුද්ගලයෙක් ගොඩනැගුනට පස්සේ තමයි, ඒ පුද්ගලයා මනින්නේ සැපයි, දුකයි කියලා. සංස්කාර දුක කියන එක හසුවෙන්නේ, (ඒ දුක කියලා හසුවෙන්නේ අපි අර මනින දේ නොවේ.) අනිත්‍ය නිසයි 'යදනිව්වං නං දුක්ඛං' කියනදේ හසුවෙන්නේ. පුද්ගලයගේ දුකක් නොවේ. සංස්කාර දුක්ඛය. සංස්කරණයත් එක්ක දුක හසුවෙනවා.

අපට දුක සත්‍යයයි කියලා හසුවුනේ මගේ දුකනේ, නමුත් මෙතනදි හසුවිය යුත්තේ මොකද්ද? මගේ දුක නොවේ. සංස්කාර දුක. මගේ දුකක් කියලා ගත්ත දේත්, සංස්කාර දුකක්. අන්න

එතනදී මම කියන දේ දුරුවෙලා යනවා. මගේ කියලා ගත්ත සංකල්පයත් දුරුවෙලා යනවා. එතකන් අපි මේ දුකයි කියන කාරණාව මනින්තේ කොතනින්ද? අර මම ගන්න සැප, දුකත් එක්ක. ලෝකයාටයි සැප, දුක තියෙන්නේ. අනිත්‍ය දැකපු තැන දුක කියන කාරණාව මෙන්න මේ සංස්කරණයත් එක්ක හසුවෙනවා. “යදනිච්චං නං දුක්ඛං”.

ඊලඟට මොකද්ද කියන්නේ? අනාත්මය කියනකොට සංස්කාර අනත්තා නොවේ, ධම්මා අනත්තා.

සංස්කාරයක් වුනේ ඇයි?

අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය කරගෙන මම කියලා ගත්ත නිසයි සංස්කාරයක් වුනේ.

ඒ සංස්කාර වෙච්ච දේ අනිත්‍යයි. හේතුඵල දහමක් තියෙන්නේ.

ඒ දෙය හේතුඵල දහමකින් නිර්මිත නිසා දුකයි.

ඉතින් මම කියලා ගත්ත දේනම්, ඒ විදිහට අනිත්‍යයවුනේ, දුකවුනේ, මම කියලා ගත්තදේ මම අනාත්මයි කියලා කියන්නේ කොහොමද? ඒක වැරදියි. සබ්බෙ සංඛාරා අනත්තා නොවේ, සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා.

සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා වෙන්නේ ඇයි? මෙතන තියෙන ස්වභාවය, මේ හේතුඵල දහම මේ විදිහට අත්දකිනකොට මෙතන මම කියලා දෙයක් නැතිබව ප්‍රත්‍යක්ෂ වෙනවා.

හැබැයි සංස්කාරය, මම නෑ කියලා නොවේ. මේ ස්වභාවය තුළ මම කියලා දෙයක් නැති බව. එයා මම නැහැ කියලා හිතනවා හෝ මම නැහැ කියලා සංකල්පයක් ගන්නව නොවේ. සංස්කාරයේ සංස්කාර ස්වභාවය අත්විඳීමත් එක්කයි, යදනිච්චං නං දුක්ඛං, යංදුක්ඛංනදනන්තා. යමක් අනිත්‍යද, දුකද මම හෝ

මගේ හෝ මට අයිති කියලා ගැනීම සුදුසු නෑ. එහෙම නැතුව සංස්කාර අනාත්මයි කියන දේ නොවේ. එතන තමයි සබ්බේ ධම්මා අනත්තා. අපට හසුවෙන්නේ සබ්බේ සංඛාරා අනත්තා කියලා මොකද, අපි මම කියලා අරගෙන, අරගත්ත දේ මට ඕනේ විදිහට තියාගන්න බෑ. මේක මට අයිති නෑ. ආත්මයක ඉඳලා අනාත්මය හඳුනාගන්නවා. අපට මේ කාරණාව වැටහෙන්නේ නෑ. ඇයි ඒ? අර මම කියන ස්වභාවයකින් තොරව අපේ චිත්තනය හසුරුවපු නැති නිසා, අපට ඒ කාරණාව හසුවෙන්නේ නෑ. ඒ චිත්තනය අපි හැසිරෙව්වානම් අපට ඒක හසුවෙනවා.

මෙන්න මේ ආර්ය සත්‍යය හතර පිළිබඳ සත්‍යය ඤාණය ඇතිවෙච්ච තැනදි කියනවා මොකද්ද? සෝකාපන්න වීම.

සෝකාපන්න වෙච්ච කෙනා ගැන ලස්සන උදාහරණයක් තියෙනවා අඹගුත්තර නිකායේ වජිරපම සූත්‍රයේ⁸. ඒකෙ පැහැදිලි කරනවා මෙන්න මෙහෙම. අසුරුසැනක් ගහනකොට, විදුලි එළියක් කොටනකොට ඇස් තියෙන කෙනෙකුට වටපිටාව හොඳට පේනවා. ගස් කොළන්, පාරවල්, ගෙවල් තියනහැටි හොඳට පේනවා අකුණු සැර ගහනකොට.

මේ අකුණු සැර කියපුගමන් කෙනෙකුට ‘මොහොතක්’ හසුවෙන්නේ. ‘මොහොතක්’ කියන කාරණාව නොවේ, අකුණු සැර නිසා විනිවිද දකිනවා. ඒවගේ තමයි ප්‍රඥා ආලෝකය නැත්නම් නුවණ වැඩෙනකොට, නුවණින් විමස විමසා චිත්තනය හසුරුව හසුරුව ඉන්නකොට ප්‍රඥාව වැඩුනට පස්සේ මොකද වෙන්නේ? ඔහු දකිනවා ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යථාභූතං පජානාති, අයං දුක්ඛසමුදයො’ති යථාභූතං පජානාති, අයං දුක්ඛනිරෝධො’ති යථාභූතං පජානාති, අයං දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා’ති යථාභූතං පජානාති’, දුක සත්‍යයයි, සමුදය සත්‍යයයි, නිරෝධය සත්‍යයයි,

⁸ අඹගුත්තරනිකාය, තිකතිපාතපාළි, පුග්ගලවග්ගො

මඟ සත්‍යයයි කියලා හේතුවල වශයෙන් අත්දකිනවා ප්‍රඥාලෝකය තුළින්. අන්ත ඒකයි පැහැදිලි කරන්නේ.

අද්දරේ ඉන්නකොට වටපිටාව ජේන්නේ නෑ. මහ සන අන්ධකාරේ ඉන්නකොට වටපිටාව ජේන්නේ නෑ. ඒවගේ තමයි අවිද්‍යාව තුළ ඉන්නකොට, නැත්නම් මෝහයත් එක්ක ඉන්නකොට සත්‍යය විනිවිද හසුවෙන්නේ නෑ. ප්‍රඥාව නුවණින් විමස විමසා ඉන්නකොට, ප්‍රඥාව වැඩිව්ව තැනදී, (උදාහරණයේදී කෙනෙකුට හසුවෙන්න පුළුවන් ප්‍රඥාව වැඩිලා නැතිවෙලා යනවා කියලා. නමුත් නැතිවෙලා යනවා කියන එක නොවේ අදහස් වෙන්නේ) දුක සත්‍යයයි කියලයි හසුවෙන්නේ. දුක් නිරෝධය සාක්ෂාත් කළේ නෑ. දුක සත්‍යයක්, අවබෝධ කළයුත්තක්. සමුදය සත්‍යයයි, ප්‍රභාණය කළයුත්තක්. නිරෝධය සත්‍යයයි, සාක්ෂාත් කළයුත්තක්. මඟ සත්‍යයයි, වැඩිය යුත්තක් කියලයි හසුවෙන්නේ. නැතුව නිරෝධය සාක්ෂාත් වුනා නොවේ. සමුදය ප්‍රභාණය වුනා නොවේ. දුක පිරිසිදු දැකලා ඉවරවුනා නොවේ. මඟ වඩලා ඉවර වුනා නොවේ. සත්‍යයයි කියන නුවණයි හටගත්තේ. සත්‍යයයි කියන නුවණ හටගත්තා කියලා කියන්නේ ඒක නැතිවෙන දෙයක් නොවේ. අරඅකුණු සැරිත් විනිවිද දැක්කා වගේ, ප්‍රඥාලෝකය තුළින් මෙන් මේ හතර හටගන්නවා.

එහෙනම් පින්වතුනි, අපි මෙන් මේකට උත්සාහ කරන්නට ඕනේ. කුමකටද? දුක සත්‍යය වශයෙන් අත්විඳින්නට. දුක් සමුදය සත්‍යය වශයෙන් අත්විඳින්නට. දුක් නිරෝධය සත්‍යය වශයෙන් අත්විඳින්නට, දුක් නිරෝධ ගාමිණි පටිපදාව සත්‍යය වශයෙන් අත්විඳින්නට. වතුරයයි සත්‍යය ධර්මය පිරිසිදු දකින්නට මෙන් මේ වැඩපිළිවෙලක් අපි පුරුදු කරන්නට ඕනේ. ඒකට බුදුරජාණන්වහන්සේ පැහැදිලි කරන්නේ කල්‍යාණ මිත්‍ර ඇසුර, සද්ධර්ම ශ්‍රවණය, යෝනිසෝමනසිකාරය, ධම්මානුධම්ම පටිපදාව.

මම මේ පින්වතුන්ට මුලින් කරුණු ටිකක් පැහැදිලි කළේ දේශනාව කියන්නට කලින් අපි මේ දේශනාව ශ්‍රවණය

කරනකොට හිතන්න ඕන වැඩපිළිවෙල ඉස්මතුකරන්න. එහෙම නොවුනොත් අපිට මේකත් වචන ටිකක් විතරයි. ඒනිසා සක්කාය දිට්ඨිය කැඩෙන විදිහට, මම කියන සංකල්පය දුරුවෙන විදිහට, මේ දේශනාව ශ්‍රවණය කරන්නට ඕනේ.

උච්ඡේද ශාස්වත දෘෂ්ඨිය - ආත්මයේ සිට අනාත්මය හැදින්වීම

හැබැයි “මම” කියන සංකල්පය නැහැ කියන කාරණාව නොවේ. අද ගොඩාක් වෙලාවට කරන්නේ ඒක. අපි බෙද, බෙදා බලලා මෙතන “මම” කියලා දෙයක් නැහැ නේ කියලා සංකල්පයක් දෙනවා. හැබැයි මම කියලා දෙයක් නැහැ කියන කාරණාව හසුවුනේ මට බව, හසුවෙන්නේ නෑ. අනාත්මයි කියන කාරණාව හසුවුනේ මට බව, හසුවෙන්නේ නෑ.

මම උදාහරණයක් කියන්නම්. මගේ කය බෙදලා බලනවා, කෙස්, ලොම්, නිය, දත්, හම, මස්, සත්වයෙක් නෑ, පුද්ගලයෙක් නෑ කියලා සංකල්පය දුන්නා, හැබැයි දුන්නේ මම. ඊලඟට අපි බලනවා, බාහිර ලෝකේ කොටස් කරලා ධාතු වශයෙන්, කලාප වශයෙන්, ශුද්ධාෂ්ඨක වශයෙන් හරි බෙදලා බෙදලා බලනවා. ලෝකය නෑ කියලා සංකල්පයක් දෙනවා. හැබැයි ඒ දුන්නේ මම. එහෙම කලහමත් අපට සංසිද්ධිමක් තියෙනවා. නමුත් අපි තුළ සක්කාය දිට්ඨිය එහෙමමයි.

මම පුංචි උදාහරණයකින් පැහැදිලි කරන්නම්. මේ ගොඩනැගිල්ල අපි මුලින්ම ගත්තා තියෙනවා කියලා. තියනවා කියලා ගත්ත ගොඩනැගිල්ල, මම බෙදලා බලනවා නෑ කියලා. කොහොමද බලන්නේ? මම මේකේ උඵ ටික අයිත්කරනවා, පරාලටික අයිත්කරනවා, ගඩොල්ටික අයිත්කරන්නවා, වැලිටික අයිත් කරනවා ඔක්කොම අයිත් කරලා එක්කෝ මේක කුඩුම කරලා බලනවා. අන්න මම සංකල්පයකින් දෙනවා, මේ ගොඩනැගිල්ල තිබ්බා කියලා මුලින් තිබුනා, දැන් කියනවා ගොඩනැගිල්ල කියලා දෙයක් නෑ, බොරුවක්. මෙතන තියෙන්නේ මොනවද, එක්කෝ

ගඩොල් වැලි ටිකක්, ඔක්කොම කුඩුකළාට පස්සේ කුඩු ටිකක් තියෙන්නේ, ගොඩනැගිල්ලක් නොවෙයි කියලා සංකල්පයක් දෙනවා. හැබැයි මම ඇහුවොත් මේ කුඩු ටික මොකද්ද කියලා, මොකද්ද දෙන්න තියෙන උත්තරය? ගොඩනැගිල්ලේ තිබිවිල කුඩු. ගොඩනැගිල්ල හදන්න ගත්ත කුඩු. එතකොට ගොඩනැගිල්ල කියන දේ අපෙන් දුරුවෙලාද? ගොඩනැගිල්ල කියන සංකල්පය තියෙද්දීම, මම ගොඩනැගිල්ලක් නෑ කියලා සංකල්පයක් දෙනවා. අන්න ඒවගේ තමයි අපි බෙද, බෙදා බලනවා මෙනත මම නෑ, මගේ නොවේ, මෙනත ආත්මයක් නෑ, සත්වයෙක් නෑ, පුද්ගලයෙක් නෑ කියලා. නමුත් ඒ නැතිබව අත්විදින්නේ මම. සක්කාය දිට්ඨිය තියෙද්දීමයි මම මේ කාරණාව අත්වින්නේ. බලන්න කොච්චර සියුම්ද අපේ මේ නුවණ වඩවාගන්නට හසුරුවන්න ඕනෙ වින්තනය.

- - - - -

බුදුරජාණන්වහන්සේ උදාහරණයකින් පැහැදිලි කරනවා. අශ්වලෝමයක් හතකට පලලා, ඇතින් එල්ලලා එවැනි එකකින් විදින එක ඔව්චර අමාරුද කියලා ආනන්ද ස්වාමීන්වහන්සේගෙන් අහනවා. ඊතලකින් නොවේ අශ්වලෝමයකින්. හරිම අමාරුයි ස්වාමීනි. ඊට වඩා අමාරුයි ආනන්ද මේ සක්කාය දිට්ඨිය කඩන්න. කොච්චරතියුණු බුද්ධියක් ඕනෙද? ඒතියුණු බුද්ධිය තිබුණොත් විතරයි සක්කාය දිට්ඨිය කඩන්න පුළුවන්කමක් ලැබෙන්නේ. එහෙම නැතුව අපි මොනවිදිහට පුරුදුකළත් ඒ පුරුදු කරන පුදුරුකිරීම තුළ මට සංසිද්ධිමක් සැනසීමක් ඇතිවෙනවා. හැබැයි ඇතිවුනේ මට මිසක්, සක්කාය දිට්ඨිය කැඩීමක් නොවේ සිද්ධවුනේ.

සක්කාය දිට්ඨිය කැඩිවිල තැන ඔහු දකිනවා මොකද්ද?

ඇස රූපය, කණ ශබ්දය, නාසය ගන්ධය, දිව රස, කය පහස, මනස අරමුණ කියන මේ ලෝකය සකස්වෙන දේ තුළ

තියෙන්නේ හේතුඵල දහමක් මිස , මම කියලා දෙයක් නොවනවග. හැබැයි ඒක නිරුද්ධ කරලා නොවේ. මම කියලා දෙයක් නෑ කියලා හිතනවා නොවේ. හේතුඵල දහම අත්විඳිනකොට ඔහු අත්විඳින ස්වභාවයක්, . එයා සංකල්පයකින් දාන්නේ නෑ. මෙතන තියෙන්නේ හේතුඵල දහමක්, මම කියලා දෙයක් නෑ කියලා සංකල්පයකින් දානවා නොවේ. හේතුඵල දහමක්බව අත්විඳිනකොට ඒ තුළ ඔහු දකින දේ තමයි, අනාත්මයි කියන කාරණාව. සංකල්පයකින් දාන එක නොවේ. ඒ සක්කාය දිට්ඨිය කැඩීම්ව තැන විවිකිම්වාව, සීලබ්බතපරාමාස දෙකම දුරුවෙලා යනවා. මොකද මේ තුනම එකට බැඳිලා තියෙන්නේ. සක්කාය දිට්ඨියත් එක්ක අපට තියෙනවා, අතීතයේ මම හිටියා. අනාගතයේ මම ඉන්නවා. දැන් මම ඉන්නවා කියලා. අපට තියෙන්නේ මම ඉන්නවා කියලා සංකල්පයක්. අන්ත සක්කාය දිට්ඨිය කැඩීමත් එක්ක දකිනවා, (සබ්බාසව සූත්‍රයේ⁹ බුදුරජාණන්වහන්සේ පැහැදිලි කරනවා,) දැන් තියෙන්නෙන් හේතුඵල දහමක්, අතීතයේ තිබුනෙන් හේතුඵල දහමක්, අනාගතේ තියෙන්නෙන් හේතුඵල දහමක්. මෙන්න මේක අත්විඳිනවා. හේතුඵල දහම ගැන සත්‍යය ස්වභාවය අත්විඳිමත් එක්ක විවිකිම්වාව දුරුවෙනවා.

ශාස්වත දෘෂ්ඨිය හා උච්ඡේද දෘෂ්ඨිය - ඇත අන්තය හා නැත අන්තය

හැබැයි අතීතයේ මම හිටියා කියන කාරණාවයි මූලිකව තියෙන්නේ, ලොකික සම්මා දිට්ඨියත් එක්ක. කෙනෙක් කල්පනා කරලා, බෙදලා බලලා කියනවා දැන් මෙතන මම කියලා දෙයක් නෑ කියල. මෙතන සත්වයෙක් පුද්ගලයෙක් නෑ, අතීතයෙත් නෑ, අනාගතයෙත් නෑ. හැබැයි එතන මොකද්ද ඇතිවුනේ? නෑ කියන දෘෂ්ඨිය හටගත්තේ. අතීතයේ හිටියා කියන එකත් වැරදියි. නෑ

⁹මජ්ඣිම නිකාය, මූලපණ්ණාසකපාළි, මූලපරියාය වග්ගො

කියන එකක් වැරදියි. අනාගතයේ ඉන්නවා කියන එකක් වැරදියි. නෑ කියන එකක් වැරදියි. දැන් ඉන්නවා කියන එකක් වැරදියි. නෑ කියන එකක් වැරදියි. අපිට හැම මොහොතකම ලෞකික සම්මා දිට්ඨිය එක්ක, හිටියා කියන කාරණාව තියෙනවා. ඊලඟට නෑ කියනකොට ලෞකික සම්මා දිට්ඨියත් නැතිවෙලා වෙන දෘෂ්ඨියකට යනවා. ඊට පස්සේ. අතීතයේ හිටියෙත් නෑ, දැනුත් නෑ, අනාගතයෙත් නෑ. එහෙනම් නෑ කියන කාරණාව, තියෙනවා කියන කාරණාවට වඩා වැරදියි. ඒ තුළින් කුසල්, අකුසල්, පිත, පව, පවා සලකන්නේනෑ. නමුත් අපට යම් සංසිද්ධිමක් ඇතිකරගන්න පුළුවන්.

- - - - -

විචිකිච්චාව දුරුවීම

එහෙනම් අතීතයේ හිටියද, නැද්ද කියන දෙකම වැරදියි. දැන් ඉන්නවද, නැද්ද කියන දෙකත් වැරදියි. අනාගතේ ඉඳිව්ද, නැද්ද කියන දෙකත් වැරදියි. දැන් තියෙන්නේ මොකද්ද? හේතුඵල දහමක්. මගේ වැඩක් නොවේ. ඉන්නවා හෝ නෑ කියන දෙයක් නොවේ. හේතුඵල දහමක් තියෙන්නේ. අතීතයේ තිබුනේ හේතුඵල දහමක්. නෑ කියලත් නොවේ. තියනවා කියලත් නොවේ. හේතුඵල දහමක්. අනාගතයේ තියෙන්නෙත් හේතුඵල දහමක්. අන්න සක්කාය දිට්ඨිය කැඩීමත් එක්ක විචිකිච්චාව දුරුවෙලා යනවා.

සීලබ්බතපරාමාසය දුරුවීම

දැන් අපට සීලබ්බතපරාමාසය කිව්ව ගමන් මතක්වෙන්නේ මොකද්ද? අර ඉන්ද්‍රියාවේ අප වෘත, සුනඛ වෘත රකින එක. සීලබ්බතපරාමාසය දුරුවෙන්නේ කාටද? සෝතාපන්න කෙනාට. සෝතාපන්න නොවෙනකන් සීලබ්බතපරාමාස සංයෝජනය

තියෙනවද නැද්ද? තියනවා. සීලබ්බතපරාමාසය දුරුවීමත් එක්ක හටගන්න ස්වභාවය මොකද්ද? ආර්යකාන්ත සීලය.

සීලබ්බතපරාමාසය, සක්කාය දිට්ඨිය එක්ක බැඳිලා තියෙන්නේ. මොකද සක්කාය දිට්ඨිය කැඩීමත් එක්ක සීලබ්බතපරාමාසය දුරුවෙනවා. දැන් විචිකිච්ඡාව දුරුවෙන හැටි මම පැහැදිලි කළා. එතකොට සක්කාය දිට්ඨිය කැඩීමත් එක්ක සීලබ්බතපරාමාසය දුරුවෙන්නේ කොහොමද? හේතුඵල දහම අත්විදිනකොට ඔහු දකිනවා, සක්කාය දිට්ඨිය කැඩීමත් එක්ක, මෙතන මම කියලා දෙයක් නැතිබව. අපි සිල් රකින්නේ මොකටද? මම රකින්න. ඇයි මම කැමති නැද්ද සැප ලෝකයකට යන්න? මම කැමති නැහැ අකුසල් කරලා දුගතියේ යන්න. එතකොට මූලිකව ලෞකික සම්මා දිට්ඨිය එක්ක, මම රැකගන්න අවශ්‍ය වැඩපිළිවෙල අපි කළයුතුයි. මේක නැතිකරනවා නොවේ, අන්න ඒකයි අපට තියෙන ප්‍රශ්නය. මම සිටිද්දීත් මම රැකගන්න වැඩපිළිවෙල නැතිකරනවා නොවේ. සක්කාය දිට්ඨිය කැඩීමත් එක්ක ඔහුට මම රැකගන්න වැඩපිළිවෙලක් අවශ්‍ය නෑ. අන්න මම රැකගන්න සීලයක් රකින්නේ නෑ. මාර්ගාංගය හැටියට, සීලය, ආර්යකාන්ත සීලයක් බවට පත්වෙනවා. හැබැයි සක්කාය දිට්ඨිය කැඩෙනකම්, මම රැකගන්න සීලයක් රකින්න ඕනේ. සක්කාය දිට්ඨිය කැඩිව්ව තැන ආර්යකාන්ත සීලයක් එක්ක, මම රැකගන්න සීලයක් බවට ඒක පත්වෙන්නේ නෑ. ඇයි ඔහු මම කියලා දෙයක් නැතිබව අත්විදිනවා.

නමුත් මේ කාරණාව නොදැකීමත් එක්ක මොකද වෙන්නේ? සක්කාය දිට්ඨිය තියෙද්දීම කෙනෙක් හිතනවා සිල් රකින්න ඕනේ නෑ. සරකානිත් සිල් රැක්කේ නෑ නේ. නමුත් ලෞකික සම්මා දිට්ඨිය තියන අපට අවිද්‍යාව තණ්හාව තියන නිසා අපි තුළ කුසලයට උපකාරක අංගය ලෙස සීලය අපට අවශ්‍ය දෙයක්. හැබැයි සක්කාය දිට්ඨිය කැඩීමත් එක්ක, සක්කාය දිට්ඨිය කියන සංයෝජනයත් එක්ක බැඳිලා තිබ්බ සීලබ්බතපරාමාස

සංයෝජනය දුරුවෙලා යනවා. මම රැකගන්න අවශ්‍ය සීලය රකින්නේ නෑ. මම රැකගන්න නොවේ සිල් රකින්නේ, මාර්ගාංගය හැටියට ආර්යකාන්ත සීලයක් බවට ඔබට පත්වෙනවා ඒ සීලය. ඒක මාර්ගාංගයක්.

එකන පැහැදිලි කරනවා ආර්යකාන්ත සීලය විස්තර කරනකොට, දැඩිව ග්‍රහණය කරගෙන නෑ. පරාමර්ශනය කරගෙන නෑ. සමාධි සංවත්තනික සීලයක්. භුජ්ස්සෙහි - දාසභාවයෙන් නිදහස් සීලයක්¹⁰. දාසභාවයෙන් නිදහස් සීලයක් වෙන්නේ ඇයි? අපි මට ගැතිවෙලා මම රැකගන්න සිල් රකින්නේ. නමුත් සම්මා දිට්ඨියත් එක්ක, සක්කාය දිට්ඨිය දුරුවීමත් එක්ක, දාසභාවයෙන් නිදහස් වෙලා ස්වාධීනව මාර්ගාංගයක් හැටියට සිල් රැකෙනවා.

- - - - -

මෙන්න මෙලෙසයි සංයෝජන තුන එකට බැඳිලා තියෙන්නේ. මේ සංයෝජන තුන දුරුවෙව්ව තැන මාර්ගාංගය හැටියට ආර්යකාන්ත සීලයත් එක්ක ඉතුරු අංග ටික වැඩෙනවා. ඉතින් ඒ නිසා හොඳට කල්පනා කරන්න, හොඳට හිතන්න අපේ ජීවිතයට මේ හේතුඵල දහම තේරුම්ගන්න ඕනෙ විදිහ.

මේ පින්වතුන්ට මේ කාරණා ඔක්කොම ඇතුළත් වෙන විදිහට, ආර්ය සත්‍යය නුවණ අපේ ජීවිතයට ගලපගන්න, නුවණින් විමසන්න අවශ්‍යවන දේශනාවක් පැහැදිලි කරන්නේ. මේ දේශනාවේ නම තමයි 'මොළියඵග්ගුන සූත්‍රය'. සංයුක්ත නිකාය දෙකේ තියෙන්නේ. පටිච්චසමුප්පාදය ඇතුළත්වෙලා තියන දේශනාවක්. පටිච්චසමුප්පාදය කියනකොට අපට විවිධාකාර දේවල් සිහියට එන්නට පුළුවන්. පටිච්චසමුප්පාදය කියන්නේ පින්වතුනි, හේතුඵල දහම කියලා දෙන දේශනාවක්. මම මුලින්

¹⁰ සංයුක්තනිකාය, නිදානවග්ගපාළි, නිදානසංයුක්තං, ගහපතිවග්ගො, පඤ්චවෙරහය සූත්‍රය

පැහැදිලි කළා මගේ පටිච්චසමුප්පාදය නොවේ, හේතුඵල දහමක්. මම මූලින් කියපු දේ ගැන හොඳින් සිහිකරගන්න. සිහිකරගෙන මේක අහන්න. දුක දැකිය යුත්තේ මගේ දුකක් හැටියට නොවේ, සංස්කාර දුක්ඛයක් හැටියටයි. සකස්වීමත් එක්ක (හේතුවත් එක්ක) හටගන්න දුක තමයි සංස්කාර දුක, සකස්වීම තමයි පටිච්චසමුප්පාදය. දුක්ඛ සමුදය පටිච්චසමුප්පාදය බව තිත්ථායතන¹¹ සූත්‍රය තුළ පැහැදිලි කරනවා. පටිච්චසමුප්පාද, ප්‍රත්‍යයෙන් සකස්වෙන දුකක් තියෙන්නේ. ප්‍රත්‍ය වුනේ අඤ්ඤාණ කම, (අවිද්‍යාව). මෙන්න මේක ඒ විදිහට අපි හොඳට කල්පනාකරන්නට ඕනේ.

අපි පටිච්චසමුප්පාදය, මගේ පටිච්චසමුප්පාදයක් කියලා දාගත්ත නිසා ලෞකික සම්මා දිට්ඨිය තුළ ඉඳලාම ලෝකෝත්තර මාර්ගයට යන්න හදන නිසා, (ලෞකික සම්මා දිට්ඨිය තුළ ඉන්න ඕනේ යන්න, මම කියන්නේ ඒ කාරණාව නොවේ) ලෞකික සම්මා දිට්ඨියත් එක්ක පටිච්චසමුප්පාදය තුනට කඩා ගන්නවා. සංසාරේ යන පුද්ගලයෙක් එක්ක පටිච්චසමුප්පාදය අතීත, වර්තමාන, අනාගත වශයෙන් කඩා ගන්නවා. එතකොට පුද්ගලයෙක්ගේ පටිච්චසමුප්පාදයයි තේරුම්ගන්නේ. පුද්ගලයෙක්ගේ පටිච්චසමුප්පාදයට, ලෞකික සම්මා දිට්ඨිය තමයි මූලික දේ. ලෞකික සම්මා දිට්ඨිය තුළ ඉඳලා නුවණින් විමසනකොට දකින්නේ මොකද්ද? පුද්ගලයගේ දෙයක් නොවේ. හේතුඵල දහමක්. එතකොට අතීත, අනාගත, වර්තමාන කියන කාලය බෙදෙන්නේ කොතනද? 'මෙතන'. මම මෙතන ඉන්න නිසා තමයි අතීතය තිබ්බේ, අනාගතය තියෙන්නේ. මම කියන කාරණාව බොරුවක්බව අත්විඳපු තැනට අතීත, අනාගත කතාකරන්න බෑ. ඉතින් අපි මම කියන කාරණාව බොරුවක් බව අත්විඳින්න ඕන. මම කියන කාරණාව පටිච්චසමුප්පාදයට

¹¹අභිගුත්තරනිකාය, තිකනිපාතපාළි, මහාවග්ගො

ඇතුල්කරගෙන අතීත, අනාගත, වර්තමාන කියලා දාගන්නවා. නිවැරදිව පටිච්චසමුප්පාදය කොහොමද තේරුම්ගන්නේ කියලා බලමු.

මේ පින්වතුන් පටිච්ච සමුප්පාද අංග දොළහ අහලා තියනවා. 'ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති; ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති, ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣති' කියන මේ ආර්ය න්‍යාය. මෙය ඇතිකල්හි මෙය වෙයි, මෙය ඇතිවීමෙන් මෙය ඇතිවේ කියන කාරණාව ගැලපෙන්නේ නැතිවෙනවා අනාගතයටයි, අතීතයටයි දැම්මට පස්සේ. මෙය ඇතිකල්හි මෙය වෙයි. මෙය ඇතිවෙලා ඊට පස්සේ ඇතිවෙනවා නොවේ. අවිද්‍යාව ඇතිකල්හි සංස්කාර වේ. භවය ඇතිකල්හි ජාතිය වේ. භවය ඇතිවෙලා ඊට පස්සේ ජාතිය නොවේ. දැන් අපි දාගන්න ක්‍රමයට භවය ඇත. ඊළඟට භවය නැතිකල්හි තමයි ජාතිය වෙන්නේ, ඊළඟ ජීවිතයේ. දැන් නැතිවෙලා, කර්ම සකස්කරන එක නැතිවෙලා, ඊළඟ ජීවිතේ ජාතිය. එතකොට ආර්ය න්‍යාය ගැලපෙන්නේ නෑ. මෙය ඇතිකල්හි මෙය වේ කියන න්‍යාය ගැලපෙන්නේ නෑ. බුදුරජාණන්වහන්සේ දුතියඤාණවත්ථු සූත්‍රය¹² තුළ පැහැදිලි කරනවා ඤාණ77ක් ඇතිකරගන්න ක්‍රමය. ඤාණ77ක් තියෙනවා. මොකද්ද ඤාණ 77.

- 1 වෙනි ඤාණය-ජාති ඇතිකල්හි ජරාමරණ ඇත.
- 2 වෙනි ඤාණය- ජාති නැතිකල්හි ජරාමරණ නැත.
- 3 වෙනි ඤාණය-අතීතයේ ජාති ඇතිකල්හි ජරාමරණ ඇතිවුනා.
- 4 වෙනි ඤාණය- අතීතයේ ජාති නැතිකල්හි ජරාමරණ නැතිවුනා.

¹²සංයුත්ත නිකාය, නිදානවග්ගපාළි, නිදානසංයුත්තය, කළාරබ්බතිකිය වග්ගො

5 වෙනි ඥාණය- අනාගතයේ ජාතිය ඇතිකල්හි ජරාමරණ ඇතිවෙනවා.

6 වෙනි ඥාණය- අනාගතයේ ජාතිය නැතිකල්හි ජරාමරණ නැතිවෙනවා.

7 වෙනි ඥාණය- මේ විදිහට දැනගත්ත ඥාණයත් බයධම්මං, වය ධම්මං, විරාගධම්මං කියලා තවත් ඥාණයක් හටගන්නවා.

දැන් ඥාණ7ක් තියෙනවා, ජාති ඇතිකල්හි ජරාමරණ ඇත කියන එකට. මේ විදිහට ප්‍රත්‍ය කීයක් තියෙනවද? 11ක් තියෙනවා. අවිද්‍යාව ඇතිකල්හි සංස්කාර ඇත. සංස්කාර ඇතිකල්හි විඤ්ඤාණ ඇත. විඤ්ඤාණ ඇතිකල්හි නාමරූප ඇත. නාමරූප ඇතිකල්හි සළායතන ඇත. සළායතන ඇතිකල්හි ස්පර්ශය ඇත. ස්පර්ශය ඇතිකල්හි වේදනාව ඇත. වේදනාව ඇතිකල්හි තණ්හාව ඇත. තණ්හාව ඇතිකල්හි උපාදානය ඇත. උපාදානය ඇතිකල්හි භවය ඇත. භවය ඇතිකල්හි ජාතිය ඇත. ජාතිය ඇතිකල්හි ජරාමරණ ඇත කියලා 11ක් තියෙනවා. එතකොට එකකට 7 ගානේ 11ට, 77යි. එතකොට මේ එකොළහෙම තියනවා වර්තමානයේ ඥාණ. එකොළහෙම තියනවා අතීතයේ ඥාණ. එකොළහෙම තියනවා අනාගතයේ ඥාණ. වර්තමානය දැකපු තැනදී, අතීතය අනාගතය කියන්නේ මොකද්ද? නය පමුණුවා බැලීමක්. ඒක පැහැදිලි කරනවා ඥාණවත්ථු සූත්‍රය තුළ, ගලපලා බැලීමක්. ධම්මෙ ඥාණය තමයි වර්තමානය තුළ හටගන්නේ. අන්වයෙඤාණය අතීත, අනාගතයට ගලපලා බලනවා. අතීතය කියන්නේ මොකද්ද? අතීතයේ අවිද්‍යාව නිසා සංස්කාර ඇතිවුනා. (කලින් පැහැදිලි කළේ, සක්කාය දිට්ඨිය කැඩෙනකොට දුරුවෙන විවිකිච්චාව, අතීතයේ හිටියද, නැද්ද කියන ප්‍රශ්නය දුරුවෙන්නේ අතීතයෙන් ජාති ඇතිකල්හි ජරාමරණ තිබුනා. ජාති නැතිවීමෙන් ජරාමරණ නැතිවුනා. අනාගතෙන් එහෙමයි කියලා, අතීත අනාගතයට නය පමුණුවනවා බලනවා වර්තමානයේ ධම්මෙ ඥාණය ඇතිවුනාට පස්සේ.) එතකොට එහෙනම් වර්තමානය

තුළ එයාට හටගන්නවා අවිද්‍යාව ඇතිකල්හි සංස්කාර ඇත කියන නුවණ. සංස්කාර ඇතිකල්හි විඤ්ඤාණ ඇත කියන නුවණ. මේ හේතුවල දහම ගැන එකොලොස් ආකාරයෙම නුවණ වර්තමානයෙන් තියෙනවා. වර්තමානයේ ඒ එකොලහම තියෙන්නට ඕනේ. අතීත, අනාගතයට නය පමුණුවලායි බලන්නේ. පටිච්චසමුප්පාදය, තුනට කැඩුවට පස්සේ කොහොමද ඤාණ 77 එන්නේ? එන්නේ නෑ. අවිද්‍යා, සංඛාර අතීතයේ. ජාති, ජරාමරණ අනාගතයේ. එහෙම වර්තමානයේ නැතිදෙයක් කොහොමද වර්තමානයේ දකින්නේ. වර්තමානයේ ඇති දෙයක් වර්තමානයේ දැකිය යුත්තේ. කැඩුවට පස්සේ දකින්න බැරිවෙනවා.

කඩන්නේ ඇයි, පුද්ගලයෙක්ගේ පටිච්චසමුප්පාදයක් හොයන නිසා. මගේ පටිච්චසමුප්පාදයක් හොයන නිසා. එකයි මම පැහැදිලිකළේ පූර්ව ප්‍රතිපදාවක් හැටියට අප තුළ තියෙන්නට ඕනේ මොකදද? සීල, සමාධි, ප්‍රඥා නැත්නම් දාන, සීල, භාවනා. අපි මේ කරන සියළු හොඳ වැඩ තුළින් අපේ ජීවිතයට සක්කාය දිට්ඨිය කැඩෙන ආකාරයට වින්තනයක් ලෝකික සම්මා දිට්ඨියත් එක්ක අපට තියෙන්නට ඕනේ. එහෙම තියන කෙනාට තමයි (සක්කාය දිට්ඨිය කැඩෙන වැඩපිළිවෙලට වින්තනය හසුරුවපු කෙනාට) සක්කාය දිට්ඨිය කැඩෙන දහම ඇහෙනකොට ඒ වින්තනයත් එක්ක නුවණත් විමසීම ඇතිවෙනකොට, (යෝනිසෝමනසිකාරය එනකොට), මගේ පටිච්චසමුප්පදයක් බව කල්පනා කරන්නේ නෑ. මෙතන මේ හේතුවල දහමක් තියනවග ඔහු අත්විදිනවා.

ඒ නිසා මේ දේශනාව ඒ කියපු ක්‍රමයට හොඳට අහන්න.

බුදුරජාණන්වහන්සේ පැහැදිලි කරනවා ' වන්නාරොමෙ, භික්ඛවෙ, ආහාරා භුතානං වා සන්නානං ධීනියා සම්භවෙසීනං වා අනුග්ගහාය. කතමෙ වන්නාරො? කබලීකාරො ආහාරො - ඔළාරිකො වා සුබුමො වා, එස්සො දුතියො, මනොසාඤ්ඤාවෙනනා

තනියා, විඤ්ඤාණං වතුන්ථං. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, වත්තාරො ආහාරා භුතානං වා සත්තානංඨිතියා සම්භවෙසීනං වා අනුග්ගහායා'ති.

හටගත්ත සත්වයාගේ පැවැත්මටත්, ඒ වගේම හටගැනීම පිණිසත් උපකාර වන ආහාර වර්ග හතරක් තියනවා. කබලිංකාර ආහාරය, මනොසංචේතනා ආහාරය, එස්ස ආහාරය, විඤ්ඤාණ ආහාරය කියන හතර. බුදුරජාණන්වහන්සේ මුලින් පැහැදිලි කළා ආහාර හතරක් ගැන. ඊට පස්සේ පටිච්චසමුප්පාදය ගැන කරුණු ටිකක් විස්තර කරන්න, තමයි මේ ආහාර හතර මුලින් කිව්වේ. මේ ආහාර හතර ගැන නොවේ මම විස්තර කරන්නේ, පටිච්චසමුප්පාදය ගැන. ඔන්න ආහාර හතර ගැන කිව්වට පස්සේ, මොළියඵග්ගුන ස්වාමීන්වහන්සේ, බුදුරජාණන්වහන්සේගෙන් මෙහෙම අහනවා.

එවං චුත්තෙ, ආයස්මා මොළියඵග්ගුනො භගවත්තං එතදවොච, භාග්‍යචතුන්වහන්සෙගෙන් මෙහෙම අහනවා.

'කො හු ඛො, හන්තෙ, විඤ්ඤාණාහාරං ආහාරෙතී'ති?

ස්වාමීනි, විඤ්ඤාණ ආහාරය අනුභව කරන්නේ කවුද? කවරෙක්නම් විඤ්ඤාණ ආහාරය අනුභව කරයිද?

දැන් මේ ප්‍රශ්නය ආහාර හතරටම ගලපලා බලන්න. හොඳට හිතන්න මේ කියන කාරණාව. විඤ්ඤාණ ආහාරය ගැන විතරයි මේ ඇහුවේ. නමුත් ඉතුරු ආහාර ගැනත් මේකට ගලපන්න. ස්පර්ශ ආහාරය අනුභව කරන්නේ කවිද? මනොසංචේතනා ආහාරය අනුභව කරන්නේ කවිද? කබලිංකාර ආහාරය අනුභව කරන්නේ කවිද? ප්‍රශ්න හතරක් මෙතනට ගැලපෙනවා. එකක් ගැනයි අහන්නේ.

විඤ්ඤාණ ආහාරය අනුභව කරන්නේ කවිද කියලා බුදුරජාණන්වහන්සේගෙන් අහනවා මොළියඵගුන ස්වාමීන්වහන්සේ.

‘නො කල්ලො පඤ්ඤෝති’ - ප්‍රශ්නය වැරදියි.

විඤ්ඤාණ ආහාර අනුභව කරන්නේ කවිද? ප්‍රශ්නය වැරදියි.

‘ආහාරෙතී’ති අහං න වදාමි. අනුභව කරනවා කියලා මම වදාරන්නේ නෑ. මම අනුභව කරනවා කියලා වදාරනවානම් ඔය ප්‍රශ්නය හරි. එහෙම මම වදාරන්නේ නෑ. මම වදාරන්නේ නැති දෙයකින් ඔය ප්‍රශ්නය අහන එකක් වැරදියි.

‘කිස්ස නු ඛො, හන්තෙ, විඤ්ඤාණාහාරො’ති, එස කල්ලො පඤ්ඤො. විඤ්ඤාණය කුමකට ආහාරයක් වේද? මොකද්ද ප්‍රශ්නය, විඤ්ඤාණය කුමකට ආහාරයක් වේද?

කවුද ස්පර්ශය අනුභව කරන්නේ? කාගෙද ස්පර්ශය? කවුද ස්පර්ශ කරන්නේ? ප්‍රශ්නය වැරදියි.

කවුද කබලිංකාර ආහාරය අනුභව කරන්නේ? ප්‍රශ්නය වැරදියි.

කවුද මනොසංචේතනා ආහාරය අනුභව කරන්නේ? මනොසංචේතනා ආහාරය කාගෙද? ප්‍රශ්නය වැරදියි.

ඒ සියළු ප්‍රශ්න වැරදියි. ඇයි වැරදි? ඒ ප්‍රශ්නය තුළම තියනවා සක්කාය දිට්ඨිය.

විඤ්ඤාණය කුමකට ආහාරයක් වේද? මෙන්න මේකයි නිවැරදි ප්‍රශ්නය. බුදුරජාණන්වහන්සේ පැහැදිලි කරනවා මේ විදිහට ඇහුවොත් ඒකට උත්තරයක් තියනවා. විඤ්ඤාණය කුමකට ආහාරයක් වේද?

‘විඤ්ඤාණානාරො ආයතීං පුනඛවාහිනිබ්බන්තියා පච්චයො, තස්මිං භූතෙ සති සලායතනං, සලායතනපච්චයා ඵස්සො’ති.

විඤ්ඤාණය නැවත පැවැත්මකට, බැසගැනීමකට, පැවැත්මක් පිණිස හේතුවෙනවා. හටගත් කල්හි සලායතන ඇතිවෙනවා. සලායතනය හේතුවෙන් ස්පර්ශය ඇතිවෙනවා. විඤ්ඤාණය පුනර්භවයක්, පැවැත්මක් පිණිස හේතුවෙනවා. ඒ පැවැත්ම කියන්නේ මොකද්ද? විඤ්ඤාණය නිසා මොකද වෙන්නේ, විඤ්ඤාණයත් එක්ක පැවැත්මක් පිණිස සලායතන ගොඩනැගෙනවා. ස්පර්ශයක් සිදුවෙනවා. මේකෙ කරුණු ටික පැහැදිලි කරලා හේතුවල දහම ඉස්මතුවෙනහැටි තව විස්තර කරන්නම්.

එතකොට මූලිකම ප්‍රශ්නය තිබුණා විඤ්ඤාණය අනුභව කරන්නේ කවිද කියන කාරණාව වැරදිබව. ඒ විදිහටම කල්පනා කරලා බලන්න පටිච්චසමුප්පාදය ඔක්කොම ගත්තොත්, ජරාමරණ කාගෙද? මගේ. එහෙනම් ප්‍රශ්නය වැරදියි. ජාතිය කාගෙද? මගේ. මම ඉපදුණා. මම සතර අපායේ යයිද? ප්‍රශ්නය වැරදියි. කවිද කර්ම කරන්නේ? මම. ප්‍රශ්නය වැරදියි. කල්පනා කරලා බලන්න දැන් අපට තියෙන්නේ ඒක නෙමෙයිද.

මම නෙමෙයිද කර්ම කරන්නේ. මම කර්ම කරලා ඊලඟ ජීවිතේ උපදිනවා. ප්‍රශ්නය හරිද? ප්‍රශ්නය වැරදියි. මම නෙමෙයි කියන්නේ, බුදුරජාණන්වහන්සේ දේශනා කරන්නේ. ඇයි ඒ? සක්කාය දිට්ඨියත් එක්ක මේක තියෙන්නේ. හැබැයි ලෞකික සම්මා දිට්ඨියත් එක්ක ගන්නකොට පුද්ගලයෙක් කර්ම කරලා සසර යන එක හරි. මෙතන මොකද්ද ඉස්මතුව කරන්නේ? හේතුවල දහම. එහෙනම් මමද කර්ම කරන්නේ? මම කර්ම කරනවා කියන කාරණාව ගත්තොත් ලෞකික සම්මා දිට්ඨිය එක්ක හරි. ඇයි මම ඉන්නවානේ. ලෝකෝත්තර සම්මා දිට්ඨියත් එක්ක ‘ඉන්න මම’ දාලා කතාකරන කොට කර්ම කරන්නේ කවිද කියන ප්‍රශ්නය වැරදියි. දැන් මම ප්‍රශ්නයක් ඇහුවා නේ ‘මම’ ද කර්ම කරන්නේ,

ඒ කාරණාව වැරදියි කියලා කිව්වා නේ. එහෙනම් ඊට පස්සේ 'නෑ' කියන කාරණාවට යනවා නේ. එතනත් ප්‍රශ්නය වැරදියි. ඒ කාරණාවත් වැරදියි. ලෞකික සම්මා දිට්ඨියත් එක්ක මම කර්ම කරණ නිසා තමයි ජාතිය තියෙන්නේ. හැබැයි ඒ පටිච්චසමුප්පාදය නොවේ. පටිච්චසමුප්පාදයේ හේතුඵල දහමේ කතාකරන කාරණාව නොවේ. ඒ පටිච්චසමුප්පාදය ගොඩනැගීමත් එක්ක සත්‍යය නොදැකීම නිසා ඇතිවෙච්ච පුද්ගලයගේ පැවැත්ම. පරිච්චංසමාන සූත්‍රයේ¹³ පැහැදිලි කරනවා.

'අවිජ්ජාගතොයං, භික්ඛවෙ, පුරිසපුග්ගලො පුඤ්ඤං වෙ සඛ්ඛාරං අභිසඛ්ඛරොති, පුඤ්ඤපගං හොති විඤ්ඤාණං. අපුඤ්ඤං වෙ සඛ්ඛාරං අභිසඛ්ඛරොති, අපුඤ්ඤපගං හොති විඤ්ඤාණං. ආනෙඤ්ජං වෙ සඛ්ඛාරං අභිසඛ්ඛරොති ආනෙඤ්ජපගං හොති විඤ්ඤාණං.'

අවිජ්ජාගතොයං පුරිසපුග්ගලො, අවිද්‍යා සහගත පුරුෂපුද්ගලයා, එතකොට ඒ කර්මය කරන්නේ, පුද්ගලයා. මොනවද ඒ? පුඤ්ඤාභි, අපුඤ්ඤාභි, ආනෙඤ්ජාභි. ලෞකික සම්මා දිට්ඨියත් එක්ක. හැබැයි ඒ හේතුඵල දහමේ කතාකරන සක්කාය දිට්ඨිය කැටෙහි කාරණාව නොවේ. ලෞකික සම්මා දිට්ඨියත් එක්ක. මෙන්න මේක ගොඩක් අයට වරදිනවා. වරදින නිසා මොකද වෙන්නේ පටිච්චසමුප්පාදයට ඒ කාරණාව ඇතුළුකරගෙන හේතුඵල දහම අහඟුරලා, හේතුඵල දහමට ලෞකික සම්මා දිට්ඨියත් එක්ක පුද්ගලයෙක් ඇතුළුකරගෙන, පටිච්චසමුප්පාදය කඩාගන්නවා. ඒ නිසා මාර්ගය වැහෙනවා.

දැන් සංස්කාරයක් ගොඩනැගෙන්නේ අවිද්‍යාවෙන් කියලා දැක්කානම් එයාට පුද්ගලයා ගොඩනැගෙනවද? ගොඩනැගෙන්නේ නෑ. සක්කාය දිට්ඨිය කැටෙහි වැඩපිළිවෙලක්

¹³සංයුත්ත නිකාය, නිදාන වග්ගපාළි, නිදාන සංයුත්ත, දුක්ඛ වග්ගො

තමයි පටිච්චසමුප්පාදයේ නුවණක් එක්ක තියෙන්නේ. ඒක නොදැකීම නිසා මොකද වෙන්නේ, පුද්ගලයෙක් ඉන්නවා කියලා ගන්නවා. ඒ පුද්ගලයාට තියෙන්නේ දුක. මට රූප ජේන්නේ, මට ශබ්ද ඇහෙන්නේ. මගේ දුක තියෙන්නේ. අන්න මගේ දුකත් එක්ක මම කරගන්න වැඩපිළිවෙලක් වෙනම තියනවා. හැබැයි ඒකෙදී පදනම මොකදද? පටිච්චසමුප්පාදය නොදැකීම. ඒ නිසා මම කියලා සංකල්පයකින් ගත්තා. අපට හසුවෙන දුක (දුක්ඛ දුක්ඛය) ඒවගේ. . මේක හේතුඵල වශයෙන් දකිනකොට නිශ්ප්‍රභාවෙලා යනවා මිසක්, ඒක කතාකරන්න බැරිවෙනවා මිසක්, නෑ කියන කාරණාව නොවේ. නෑ කියන එකත් තියෙන්නේත්, 'මම' තියනවා කියලා ගත්ත දේ, 'නෑ' කියලා සංකල්පයක් දෙන නිසා විතරයි.

එහෙනම් හොඳට හිතන්න මේ කියන කාරණාව. ලෞකික සම්මා දිට්ඨිය එක්ක පුඤ්ඤ, අපුඤ්ඤ, ආනෙඤ්ජ කර්ම කියන කාරණාව කතා කරනකොට පුද්ගලයෙකුටයි ඒ කාරණාව සකස්වෙන්නේ, හේතුඵල දහම නොදැකීමත් එක්ක. ඒ නිසා තමයි රහතත්වහන්සේ *අවිජ්ජා අසෙස විරාග නිරොධ* වුනාට පස්සේ, අවිද්‍යාව නිරුද්ධ වීම නිසා කිසිම සංස්කාරයකට ඉඩ නැත්තේ. නමුත් රහත්නොව්ව්ව අනිත් කෙනාට *අවිජ්ජා අසෙස විරාග නිරොධ* වෙලා නෑ. ලෞකික සම්මා දිට්ඨියත් එක්ක ඉන්නකොට පුඤ්ඤාහි, අපුඤ්ඤාහි, ආනෙඤ්ජාහිත් එක්ක එයාට ඒ අදාල දෙය සිදුවෙනවා. හැබැයි සත්‍යය දකින මාර්ගය තුළ ඉන්නකොට, හේතුඵල දහම දකිමින් ඉන්නකොට අන්න ඒක කතාකරන්න බැරිවෙලා යනවා.

මේක ගොඩාක් සියුම් පැත්තක් හිතන්න තියෙන්නේ. ගොඩාක් සියුම් මේ කාරණාව, ඒක නිසා ලෞකික සම්මා දිට්ඨිය එක්ක මේ යන වැඩපිළිවෙලට ලෝකෝත්තර මාර්ගයේ මේ කියන කාරණාව ඔබන්න එපා. ඒ කාරණාව කුමක්ද කියන එක ලෝකෝත්තර මාර්ගයේ යනකොට අත්විඳින්න පුළුවන්. එහෙම නැතුව

ලෝකෝත්තර මාර්ගයේ හේතුඵල දහම ලෞකික සම්මා දිට්ඨිය එක්ක හේතුඵල දහමට කඩන්න යන්න එපා. හේතුඵල දහමක් තියෙන්නේ පුද්ගලයෙක්ගේ නොවේ. පුද්ගලයෙක්ගේ දෙයක් මෙනතට දාගත්තගමන් ප්‍රශ්නය වරදිනවා. එහෙනම් කර්ම කරන්නේ කවිද කියන ප්‍රශ්නය වැරදියි, හේතුඵල දහමත් එක්ක කතාකරනකොට.

එහෙනම් පටිච්චසමුප්පාදය තුළම ඔය අංග ටික ඇහුවොත් කවුද කර්ම කරන්නේ? කාටද කර්මය අයිති? කවුද උපාදාන කරන්නේ? ප්‍රශ්නය වැරදියි. කවුද තණ්හා කරන්නේ? ප්‍රශ්නය වැරදියි. කවුද ස්පර්ශ කරන්නේ? ප්‍රශ්නය වැරදියි. ඒ සියළු ප්‍රශ්න වැරදියි. ඒ සියළු ප්‍රශ්න තියෙන්නේ සක්කාය දිට්ඨියත් එක්ක. සක්කාය දිට්ඨිය කැඩෙනවිදිනට වින්තනයක් හසුරුවන කෙනෙකුට තමයි මෙන්න මේ හේතුඵල දහම හසුවෙන්නේ. ඒ විදිනට නොසිතන විට හේතුඵල දහම නෙමෙයි එයාට හසුවෙන්නේ. හේතුඵල දහම කියලා සංකල්පයක් දාගන්න එකක් විතරයි.

ඊලඟට පැහැදිලිකලා විඤ්ඤාණය නැවත පුනර්භවයකට, නැවත පැවැත්මකට හේතුවෙලා, ඒ හේතු ඇතිකල්හි සළායතනය ඇතිවෙලා ස්පර්ශය ඇතිවෙනවා.

*‘කො නු ඛො, හන්තෙ, ඥසනී’*ති? කවුද ස්පර්ශ කරන්නේ?

*‘නො කල්ලො පඤ්ඤො’*ති හගවා අවොව, ඔය ප්‍රශ්නය වැරදියි. කවුද ස්පර්ශ කරන්නේ කියන ප්‍රශ්නය වැරදියි. මම කෙනෙක් ස්පර්ශ කරනවා කියන කාරණාව වදාරනවානම් ඔය ප්‍රශ්නය හරි. නමුත් ඔය ප්‍රශ්නය වැරදියි.

*‘කිංපච්චයා නු ඛො, හන්තෙ, එස්සො’*ති, එස කල්ලො පඤ්ඤො. ස්පර්ශය කුමක් ප්‍රත්‍යයෙන්ද තියෙන්නේ? මෙන්න මේකයි නියම ප්‍රශ්නය. *‘සළායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා චෙදනා’*ති. සළායතනය ප්‍රත්‍ය කරගෙනයි ස්පර්ශය තියෙන්නේ. එතකොට

ස්පර්ශය කරන්නේ කවුද? ආයතන කාගෙද? ඒ ප්‍රශ්න සියල්ලක්ම වැරදියි. ඊලඟට අහනවා,

'කො නු බො, හන්නෙ, වෙදයනී'නි, කවුද ස්වාමීනි, විදින්නේ? 'නමුත් සැප විදින්නේ කවුද?' කියන ප්‍රශ්නයට "මම" කියන උත්තරය හරි නැද්ද? ලෞකික සම්මා දිට්ඨියට අනුව ඒක හරි. සැප විදින්නේ "මම" . දුක් විදින්නේ කවුද? "මම". එතකොට එතන මොකද්ද තියෙන්නේ? ලෞකික සම්මා දිට්ඨිය. "මම" විදින සැපය බෙදලා බැලුවා කියලා සක්කාය දිට්ඨිය කැඩෙනවද? මගේ වේදනාවක් බෙදලා බලනවා. දැකිය යුත්තේ මොකද්ද? වේදනාවට හේතුව මොකද්ද? මගේ වේදනාවක් නැතිවෙන එක නොවේ. වේදනාවට හේතුව මොකද්ද කියන කාරණාව. බුදුරජාණන්වන්සේ පැහැදිලි කරනවා,

'නො කල්ලො පඤ්භො'නි, ප්‍රශ්නය වැරදි.

'කො නු බො, හන්නෙ, වෙදයනී'නි? එවං වාහං න වදාමි. එවං මං අවදන්තං යො එවං පුච්ඡෙය්‍ය, එහෙම ඇහුවොත් ප්‍රශ්නය වැරදි. මම එහෙම විදිනවා කියලා කෙනෙක් පනවනවානම් ප්‍රශ්නය හරි. ඊලඟට බුදුරජාණන්වහන්සේ පැහැදිලි කරනවා,

'කිංපච්චයා නු බො, හන්නෙ, වෙදනා'නි, එස කල්ලො පඤ්භො, වේදනාව කුමක් ප්‍රත්‍යයෙන්ද තියෙන්නේ. වේදනාවට ප්‍රත්‍ය කුමක්ද?

එස්සපච්චයා වෙදනා, වේදනාවට ප්‍රත්‍ය ස්පර්ශය. ඒ විදිනටම, ඔය ප්‍රශ්න ටිකම අහනවා.

'කොනු බො,හන්නෙ, තසනී'නි, ස්වාමීනි කවුද තණ්හා කරන්නේ? දැන් "මම" නෙවෙයිද තණ්හා කරන්නේ කාමයට, කාමයන් අල්ලාගන්න කැමති? "මම" නෙවෙයිද සමාධිය අල්ලාගන්න කැමති? එතකොට තියෙන්නේ මොකද්ද? "මම" මත පදනම්වෙලා, "මම" කරන දේ. මේ කාරණාවම තමයි විනිවිද

දකින්න තියෙන්නේ. පිරිසිදු දකිනවා කියලා කියන්නේ ඒක නෑ කියලා බලන එක නොවේ. ඒක කඩලා බලන එක නොවේ. මේක ඇතුලේ විනිවිද දකිනවා. මොකද්ද මේ මම කියලා ගත්ත දේ තුළ තියෙන්නේ කියන එක. එතකොට හසුවෙන්නේ කුමක්ද? මෙන්න මේ කියන න්‍යාය. දැන් අපි කියමු වාහනයක් ගන්නවා. අපට දැන් වාහනයක් තියනවා. වාහනයේ ක්‍රියාකාරීත්වය හොඳට බලනවා, මේක ඇතුලේ සියළුම දේවල් එක්ක. අන්න එතකොට මේ වාහනය කියන කාරණාව හසුවෙනවා. වාහනය කියන එක නෑ කියලා, කෑලි කඩලා හරියන්නේ නෑ. වාහනය කියන්නෙ සංකල්පයක්, දේශනාවක් තියනවා වර්ෂා සූත්‍රය¹⁴ කියලා. වර්ෂා සූත්‍රයේ තියෙනවා,

‘කිං නු සන්නොති පච්චෙසි, මාර දිට්ඨිගතං නු නෙ; සුද්ධසච්චාරපුඤ්ජොයං, නයිධ සන්නපලබ්භති.’

‘යථා හි අභීගසම්භාරා, හොති සද්දො රථො ඉති; එවං ඛන්ධෙසු සන්නෙසු, හොති සන්නොති සම්මුති’

වර්ෂා භික්ෂුණිය මාරයාට පවසනවා මේ සත්වයා කියන්නේ තොගේ දෘෂ්ඨියක්. අංග එකතු වෙච්ච තැන රථය කියලා ව්‍යවහාරයක් ඇතිවෙනවා. රථයක් නොවේ ගොඩනැගෙන්නේ, රථය කියලා ව්‍යවහාරයක්.

‘එවං ඛන්ධෙසු සන්නෙසු, හොති සන්නොති සම්මුති’ - ස්කන්ධටික එකතුවුනාම සත්වයා කියලා සම්මුතියක් දෙනවා. හැබැයි ස්කන්ධටික එකතුවෙච්ච තැන ඇතිවෙච්ච සත්වයා නෑ කියන එක වැරදියි. මේක පිරිසිදු දකින්නට ඕනේ. මොකද්ද කියලා හොයන්නට ඕනේ. අපට ලැබුන දුක තියනවා. ලැබුන දුක නෑ කියලා හිතලා හරියන්නේ නෑ. මේ ලැබිච්ච දුක තුළ යට පදනම මොකද්ද? ඒ පදනම හසුවුනාට පස්සේ හම්බවෙනවා

¹⁴සංයුත්ත නිකාය, සගාථ වග්ගය, භික්ඛුනි සංයුත්තය, භික්ඛුනි වග්ගය

මෙන්න මේ සංස්කරණය. අවිද්‍යා ප්‍රත්‍ය කරගෙන ඇතිවෙන මේ සංස්කරණය හසුවෙනවා. මෙන්න මේ සංස්කරණය දැකපුදවසට, සංස්කරණය නොදැකීමත් එක්ක ගොඩනැගිලිව දේවල් 'නෑ' හෝ 'තියනවා' කියන සංකල්පය නොවේ ඇතිවෙන්නේ, එයා දකින්නේ හැමතැනම සත්‍යය ස්වභාවය. අද වරදින සියුම් තැනක් මේක.

ඊළඟට ඔය විදිහටම අහනවා, තණ්හා කරන්නේ කවිද? ප්‍රශ්නය වැරදියි. තණ්හාවට හේතුව වේදනාව කියලා පැහැදිලි කරනවා. ඊළඟට උපාදාන කරන්නේ කවිද? දැන් අපි මම උපාදාන කරගන්නවා කියලානේ අපට තියෙන්නේ. ලෞකික සම්මා දිට්ඨියට හරි. නමුත් හේතුවල දහම ගන්නකොට මම උපාදාන කරනවා කියලා නොවේ ගන්නේ. මේ ප්‍රත්‍ය දකින්නේ. ප්‍රත්‍ය දකිනකොට මම කියලා දෙයක් නෑ කියලා නුවණක් ඇතිවෙනවා. අපි මාර්ග අංග ඇතිකරගන්නේ නැතිව, මම 'මග' යවන්න උත්සාහ කරනවා. ඒ කියන්නේ මාර්ගය ගොඩනැගෙන්නේ නැතුව 'මම' ඒකට දාගෙන, 'මම' යන්න හදන වැඩපිළිවෙලක් තියෙන්නේ. නුවණ වැඩුනට පස්සේ නුවණ මුල් කරගෙන (නුවණ තමයි සම්මා දිට්ඨිය) මාර්ගයේ යනවා. මම නෑ කියලා හිතන කාරණාව නොවේ.

ඊළඟට උපාදානය කරන්නේ කවිද කියලා අහනවා. ප්‍රශ්නය වැරදියි. උපාදානයට හේතුව තණ්හාව, හවය, ජාතිය, ජරාමරණ මේ සියල්ලක්ම අහනවා, ප්‍රශ්නය වැරදියි. ඔක්කොමට හේතුව මේකයි කියලා පැහැදිලි කරනවා.

‘ජන්නං	තව්වච,	එඟ්ගුන,	එස්සායනනානං
අසෙසවිරාගනිරොධා	එස්සනිරොධො;		එස්සනිරොධා
වෙදනානිරොධො;	වෙදනානිරොධා	තණ්හානිරොධො;	
තණ්හානිරොධා	උපාදානනිරොධො;		උපාදානනිරොධා
භවනිරොධො;	භවනිරොධා		ජාතීනිරොධො;
ජාතීනිරොධා	ජරාමරණං	සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා	

නිරුප්කඩන්ති. එවමෙනස්ස කෙවලස්සදුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොති'ති.

බුදුරජාණන්වහන්සේ මේක ප්‍රත්‍යයෙන් හටගන්නා ආකාරයත් ප්‍රත්‍ය නැතිවීමෙන් හටනොගන්නා ආකාරයත් විස්තර කරනවා. තිබුන දේ නැතිවුනා නොවේ. හටගන්නේ නෑ. මම ඒකට පොඩි උදාහරණයක් කියන්නම්.

මන්න අපට සිතුවිල්ලක් හටගන්නවා. රාග හෝ ද්වේශ සිතුවිල්ලක් හටගන්නවා. අපට සිහිය පිහිටියට පස්සේ අපි අනිත්‍යයි කියන ස්වභාවයකුත් මේකට දැමීමට පස්සේ, හටගත්ත සිතුවිල්ල නැතිවෙන්නේ නැද්ද? නැතිවෙනවා. නැතිවුනේ මොකද්ද? මට හටගත්ත සිතුවිල්ල. එතකොට අපි නැතිවීම දැක්කේ සමුදයත් එක්කද? නෑ. එතනට තිබුණ දෙයක් නැතිවෙනවා කියන සිතුවිල්ලක් ආවට පස්සේ, දැන් සිතුවිල්ල ඇතිවුනා. සිතුවිල්ල කාගෙද? මගේ. දැන් මම හොයනවා මොකද්ද? නුවණින් විමසීම මුල්කරගෙන දහම් දැනුම හේතුකරගෙන ඇතිවෙව්ව මගේ සිතුවිල්ල, ඇතිවුනේ කොහොමද කියලා. මගේ සිතුවිල්ල ඇතිවුනේ කොහොමද කියලා හොයනකොට යෝනිසෝමනසිකාරය එක්ක හොයන්න තියෙන්නේ කොහොමද? ආපස්සට. ඇයි හටඅරගෙන ඉවරයිනේ.

'මට' හටගත්ත දේවල් කෙරෙහි සිහියෙන් ඉන්නකොට 'මට' හටගත්ත දේවල් නැතිවෙනවා. නමුත් පටිච්චසමුප්පාදය එතන දකින්නේ නෑ. සක්කායදිට්ඨිය කැඩෙන්නෙන් නෑ. අකුසල් සිතුවිල්ලක් නම් අකුසලයට ඉඩ නොදී අපි ඒක නැතිකරලා දාන්න ඕනේ. නමුත් ඒක නැතිවුනා කියලා, දුක්ඛ නිරෝධය ආර්ය සත්‍යය දැක්කේ නෑ.

'මට' හටගත්ත දුක 'මම' මොකද කරන්නේ? විමසනවා. අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය කරගෙන හටගන්න ආකාරය විමසනවා. විමසනකොට

මොකද වෙන්නේ, මේ පටිච්චසමුප්පාද න්‍යායෙන් තමයි විමසන්න තියෙන්නේ.

මේක පාරිලෙයාක සූත්‍රයේ¹⁵ පැහැදිලි කරනවා. ඒ හටගත්ත සංස්කාරය කුමක් ප්‍රත්‍ය කරගෙනද කියලා භොයාගෙන භොයාගෙන යනකොට හසුවෙනවා අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය කරගෙන. **අවිද්‍යාව කියන්නේ මොකද්ද? හටගත්ත ආකාරය නොදැකීම.** දැන් මොකද්ද කරන්නේ? හටගත්ත ආකාරය භොයනවා. හැබැයි ඒ හටගත්ත දේ අතීතයේ හටගත්ත දෙයක් තමයි මේ හෙවිච්චේ. සිතුවිල්ලක් හටගත්තට පස්සෙන් මට හසුවුනේ. මේක භොයාගෙන යනකොට මොකද වෙන්නේ? දැන් මගේ නුවණ වැඩෙනකොට චින්තනයත් එක්ක (අර හටගත්ත දේ ඉවරවෙලා ගියා.) සංස්කාරයක් හසුවෙනවා (නුවණ වැඩීම නිසා) හටගැනීම හසුවෙනවා. අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය කරගෙන මේක හටගන්නබව නුවණට හසුවෙන්නේ. එතකොට හටගත්ත දෙයට තැනක් (භව්‍ය බව, ස්ථිර බව) දෙන්නේ නෑ. ඇයි හටගත්ත දෙයට තැනක් දුන්නේ සිතුවිල්ල ‘මම’ කියලා ගත්ත නිසා. එතකොට එහෙනම් හටගත්ත හැටි හේතුවල වශයෙන් දැක්කා නම්, කුමක්ද සිදුවෙන්නේ? අන්ත නිරෝධය කියලා කිව්වේ අර ඇතිවුන සිතුවිල්ල නැතිවුනා නොවේ, හටනොගැනීමයි.

දැන් අපි චිත්තානුපස්සනාව වඩනකොට, වේදනානුපස්සනාව වඩනකොට ඔය විදිහට තමා කරන්නේ. නමුත් මෙන්න මේ න්‍යාය හසුවුනා නම් දුක පිරිසිද දකිනවා. සතිපට්ඨානය තුළ ඕනම අනුපස්සනාවක් වඩනකොට දැකිය යුත්තේ මොකද්ද? දුක පිරිසිද දකින්න ඕනේ. සමුදය හසුවෙන්න ඕනේ. නිරෝධය හසුවෙන්න ඕනේ. මඟ හසුවෙන්න ඕනේ. හතරම හසුවෙන්න ඕනේ. නමුත් නිරෝධය කියන කාරණාව අපට හසුවුනේ කියන දෙයක නැතිවීමක් නම්, සමුදය හසුවෙලා නෑ. සිතුවිල්ලක් එතකොට

¹⁵සංයුත්ත නිකාය, බන්ධ වග්ගය, බන්ධ සංයුත්තය, බජ්ජනීය වග්ගය.

සමුදයක් අපට හසුවෙන්නේ නෑ. හැබැයි අපට යම් සිහියකින් ඉන්නකොට හසුවෙනවා. නමුත් ඒ හසුවෙන්නෙත් 'මට'.

බුදුරජාණන්වහන්සේ පැහැදිලි කරනවා සමාධි භාවනා සූත්‍රය¹⁶ තුළ, සමාධි හතරක්. එකක් තමයි, දිට්ඨධම්ම සුඛ විහරණය පිණිස පවතින සමාධිය. අනිත් ඒක තමයි, ඤාණ දර්ශනය පිණිස ඇතිවෙන සමාධිය. අනිත් එක, සතිසම්පජ්ඣය පිණිස ඇතිවෙන සමාධිය. අනිත් එක, ආශ්‍රවක්ෂය පිණිස ඇතිවෙන සමාධිය.

දිට්ඨධම්ම සුඛවිහරණය පිණිස පවතින සමාධිය මොකද්ද? ධ්‍යාන හතර. ඤාණ දර්ශනය පිණිස ඇතිවෙන සමාධිය තමයි, ආලෝක සංඥා මෙනෙහිකිරීම. දිවා සංඥා මෙනෙහිකිරීම. සතිසම්පජ්ඣය පිණිස හටගන්න සමාධිය මොකද්ද? සිහියෙන් වේදනාව හටගන්නවා, සිහියෙන් ඇතිවෙනවා දැනගන්නවා නැතිවෙනවා දැනගන්නවා. සිතක් හටගන්නවා දන්නවා, පවතිනවා දන්නවා, නැතිවෙනවා දන්නවා සිහියෙන්. කවිද දැනගන්නේ? 'මම'. ඒක මොකද්ද? සතිසම්පජ්ඣය. අවසානයට කියනවා ආශ්‍රවක්ෂය පිණිස පවතින සමාධිය. මුල් තුනම පැහැදිලිකළේ කුමකටද? එකක් දිට්ඨධම්ම සුඛවිහරණයට, අනිත් එක ඤාණ දර්ශනයට ඒ කියන්නේ දිබ්බවක්ඛ ආදී ඤාණ දර්ශන. තුන්වෙනි එක සතිසම්පජ්ඣයට. හතරවෙනි එක ආශ්‍රවක්ෂය පිණිස, පංච උපාදානස්කන්ධයේ උදයවැය, (හටගන්න ආකාරය නැතිවෙන ආකාරය) දැකීමෙන් හටගන්න සමාධිය. ඒක තමයි ආශ්‍රවක්ෂය පිණිස පවතින සමාධිය.

එතකොට අපි දැකිය යුත්තේ, ස්කන්ධ හටගන්න ආකාරය නැතිවෙන ආකාරය. මම දකින නැතිකිරීමක් නොවේ. අර අපි දන්න නිරෝධය නොවේ. සමුදයත් එක්කයි දැකිය යුත්තේ.

¹⁶අභිගුත්තර නිකාය, චතුක්ක නිපාතය, රොහිතස්ස වග්ගය.

බුදුරජාණන්වහන්සේ හැමතැනම මුලින් දකින්න කියන්නේ මොකද්ද? සමුදය, සමුදය, සිහිය පිහිටවපුගමන් හසුවෙන්නේ නෑ. සමුදය හොයන්නට ඕනේ. නුවණින් විමසන්නට ඕනේ. නුවණින් විමසනකොට විමසනකොට සමුදය හසුවෙනවා. සමුදය හසුවෙව්ව තැනදී නිරෝධය කියන කාරණාව, හටනොගැනීම හසුවෙනවා.

එහෙනම් මෙන්න මේ පටිච්චසමුප්පාදය තේරුම්ගන්නට ඕනේ. පටිච්චසමුප්පාදය කියලා කියන්නේ අවිද්‍යා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ, නාමරූප, සළායතන, ස්පර්ශ, වේදනා, තණ්හා, උපාදාන, භව, ජාති, ජරාමරණ කියනකොට (අපට මේ අංග 12 තේරුම් ගන්න යනකොට) කාල පරාසයකට දාන්න යනවා. තත්පරයෙන් කෝටියෙන් පංගුවකට හරි බෙදනවා. අවිද්‍යාව ඇතිකල්හි සංස්කාර ඇත කියනකොට, අවිද්‍යාව ඇතිවෙලා ඊට පස්සේ සංස්කාර ඇතිවෙනවා නොවේ. හැබැයි අවිද්‍යාව කියන්නේ සංස්කාර කියන කාරණාව නොවේ. අවිද්‍යාව ඇතිකල්හි සංස්කාර ඇත. උදාහරණ දේශනාවේ තියෙනවා. හේතුවල දහම ඉස්මතුකරනකොට, තෙලුන් වැටියත් සිලුවත් ඇතිකල්හි ආලෝකය, ගසක කොල අතු ඇතිකල්හි සෙවන. මේ විදිහට හේතුව තියෙනතාක් ඵලය තියනවා. හේතු නැතිවුනාම ඵලය නෑ. හේතුව ඇතිවෙලා ඊට පස්සේ ඵලය ඇතිවෙනවා නොවේ. හේතුව ඇතිකල්හි ඵලය ඇත.

අවිද්‍යාව ඇතිකල්හි සංස්කාර ඇත. එතකොට අවිද්‍යාව ඇතිකල්හි සංස්කාර ඇත කියනකොට, ඇතිවෙලා ඊටපස්සේ නොවේ. සංස්කාරය ඇතිකල්හි විඤ්ඤාණය ඇත. විඤ්ඤාණය ඇතිකල්හි නාමරූපය ඇත. නාමරූපය ඇතිකල්හි සළායතනය ඇත. සළායතනය ඇතිකල්හි ස්පර්ශය ඇත. ස්පර්ශය ඇතිකල්හි වේදනාව ඇත. වේදනාව ඇතිකල්හි තණ්හාව ඇත. තණ්හාව ඇතිකල්හි උපාදාන ඇත. උපාදාන ඇතිකල්හි භවය ඇත. භවය ඇතිකල්හි ජාතිය ඇත. ජාතිය ඇතිකල්හි ජරාමරණ ඇත. මේ

සියල්ලම හේතු ඇතිවීමෙන් ඵලය හටගන්න නිසා, අවිද්‍යාව හේතුවෙලා සංස්කාර ඵලය වුනානම්, සංස්කාර හේතුවෙලා විඤ්ඤාණය ඵලය වුනානම්, විඤ්ඤාණය හේතුවෙලා නාමරූප ඵලය වුනානම්, මේ එකකටවත් කාල පරාසයක් තියනවද? එකකටවත් කාල පරාසයක් නෑ. කාලයකට යන්නේ ඇයි? අපට මේක තේරුම්ගන්න අර පුද්ගලයන් එක්ක දාගන්න නිසා. කාලයකට නොගොස් අපි මේක තේරුම්ගන්න කල්පනා කරන්න ඕනේ.

සතිපට්ඨානය තුළ පටිච්චසමුප්පාදය (සක්කාය දිට්ඨිය කැඩීම)

අද කාලයේ සතිපට්ඨානය පැහැදිලි කරනකොට අපට ගොඩක් වෙලාවට පටිච්චසමුප්පාදයක් ගැන හසුවෙන් නෑ. අපි හිතනවා මේ ටික පුරුදුකරගෙන ගියානම් අපි නිවන් දකියි කියලා. සතිපට්ඨානය නිවැරදිව අධ්‍යනය කළොත්, සතිපට්ඨානය තුළ පටිච්චසමුප්පාදය හසුවෙනවා. අපි ගොඩක් පුරුදුකරන න්‍යායක් ඔස්සේ විතරයි යන්නේ. නමුත් තේරුම් ගෙන නොවේ. මේ පින්වතුන් සතිපට්ඨාන සූත්‍රය අහලා තියනවා ඇති. සතිපට්ඨානයේ කායානුපස්සනාවේ, වේදනානුපස්සනාවේ, චිත්තානුපස්සනාවේ, ධම්මානුපස්සනාවේ හැම පබ්බයක්ම අවසානයට මොකද්ද තියෙන්නේ?

ඉති අජ්ඣත්තං වා කායෙ කායානුපස්සී විහරති, බහිද්ධා වා කායෙ කායානුපස්සී විහරති, අජ්ඣත්තබහිද්ධා වා කායෙ කායානුපස්සී විහරති. සමුදයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති, වයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති, සමුදයවයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති. ‘අත්ථි කායො’ති වා පනස්ස සති පච්චුපට්ඨිතා හොති යාවදෙව ඤාණමත්තාය පටිස්සතිමත්තාය අනිස්සිතො ච විහරති, න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති’.

හැම අනුපස්සනාවකම ඔය ටික තියනවා. හැම අනුපස්සනාවකම ඔය ටික තියෙන්නේ ඇයි? එහෙනම් සතිපට්ඨානය තුළ ප්‍රධාන මොකද්ද? ඒ ටික නේද?

බුදුරජාණන්වහන්සේ සතිපට්ඨාන විභවිසුත්‍රය¹⁷ තුළ පැහැදිලි කරනවා, සතිපට්ඨානය කියන්නේ මොකද්ද, සතිපට්ඨාන භාවනාව කියන්නේ මොකද්ද, සතිපට්ඨාන භාවනා මාර්ගය කියන්නේ මොකද්ද කියලා.

සතිපට්ඨානය කියන්නේ, සිහිය පිහිටුවීම.

සතිපට්ඨාන භාවනාව කියන්නේ, ඔය මම දැන් පැහැදිලි කළ ටික.

සතිපට්ඨාන භාවනා මාර්ගය, ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය.

සතිපට්ඨාන භාවනාව කියන්නේ, සතිපට්ඨානයේ ප්‍රධාන වෙන්නේ මොකද්ද? මෙන්න මේ අවසානයට කියපු කාරණා ටික. ඒකයි සතිපට්ඨාන අනුපස්සනා හැම එකකම මේ ටික තියෙන්නේ. මෙන්න මෙතන තියෙන්නේ මොකද්ද? පටිච්චසමුප්පාදය. ආර්ය සත්‍යය විනිවිද දැකීම. 'සමුදයධම්මානුපස්සී වා වයධම්මානුපස්සී වා සමුදයවයධම්මානුපස්සී වා'. කයෙහි කය කෙරෙහි හටගන්න ආකාරය දකින්නේ. ඊලඟට වැනසෙන ආකාරය දකින්නේ. හටගන්න, වැනසෙන ආකාරය දකින්නේ. බුදුරජාණන්වහන්සේ වදාරණ සතිපට්ඨානය තුළ තියෙන්නේ පටිච්චසමුප්පාදය වටහාගෙන පුරුදු කිරීමක්.

කායෙ කායානුපස්සී, වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී, චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී, ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී කියලා තමයි සතිපට්ඨානයේ විස්තර කරන්නේ. කයෙහි කය අනුව දකිනවා.

¹⁷සංයුත්ත නිකාය, මහාවග්ගපාළි, සතිපට්ඨානසංයුත්තං, අනුපස්සුතවග්ගො

වේදනාවන්හි වේදනාව අනුව දකිනවා. මේ අපි පුංචි පුංචි වරද්දගෙන ඉන්න තැන්. කය දකින්න නොවේ කියන්නේ. වේදනාව දකින්න නොවේ කියන්නේ. සිත දකින්න නොවේ කියන්නේ. ධර්මයන් දකින්න නොවේ කියන්නේ. මොකද්ද කියන්නේ?

'කායෙ කායානුපස්සිවිහරති' කයෙහි කය අනුව දකින්න. වේදනාවන්හි වේදනාව අනුව දකින්න. සිතෙහි සිත අනුව දකින්න. ධර්මයන්හි ධර්මයන් අනුව දකින්න. අපි හැමෝම දකින්නේ කය. අපි හැමෝම දකින්නේ වේදනාව. කාගෙද? මගේ. කයෙහි කය අනුව දකින්න, වේදනාවන්හි වේදනාව අනුව දකින්න, සිතෙහි සිත අනුව දකින්න, ධර්මයන්හි ධර්මයන් අනුව දකින්න, මේ සතිපට්ඨානයේ පැහැදිලි කරපු කාරණා, පටිච්චසමුප්පාදය නිරවුල් කරගන්නේ නැතුව දකින්න බෑ. 'සමුදයධම්මානුපස්සි වා වයධම්මානුපස්සි වා සමුදයවයධම්මානුපස්සි වා' කියන කාරණාව, පටිච්චසමුප්පාදය නිරවුල් කරගෙන මේක ප්‍රකට වුනාට පස්සේ තමයි කෙනෙකුට කයේ කය අනුව දකින්න පුළුවන්කමක් ලැබෙන්නේ. නැත්නම් අපි දකින්නේ කය බෙදලා බලනවා. නැත්නම් අපි වේදනාව බෙදලා බලනවා. නැත්නම් අපි සිත බෙදලා බලනවා. හැබැයි සිත නොවේ බෙදලා බලන්නේ, සිතුවිල්ල. ඔබට සිත හසුවෙන්නේ නෑ. ඒවගේ අපි බලනවා මොකද්ද? ධර්මයන් බෙදලා බලනවා. හැබැයි බෙදලා බැලුවේ මගේ ඒවා. නමුත් කයෙහි කය අනුව දකිනවා කියන කාරණාව තුළ තියනවා පටිච්චසමුප්පාදයත් එක්ක සක්කාය දිට්ඨිය කැඩිලා, මඟ වැඩෙන හැටි.

වේදනාවන්හි වේදනාව අනුව දකිනවා කියන කාරණාව තුළ, සිතෙහි සිත අනුව දකිනවා කියන කාරණාව තුළ, ධර්මයන්හි ධර්මයන් අනුව දකිනවා කියන කාරණාව තුළ මේ මඟ හොඳට ඉස්මතුවෙනවා. ඒකට සමුදයධම්මානුපස්සි වා වයධම්මානුපස්සි

වා සමුදයවයධම්මානුපස්සී වා කියන කාරණාව හසුවෙන්නට
මිනේ.

එතකොට මුලින්ම හසුවනේ වයද සමුදයද? සමුදය.

අපි දැකිය යුත්තේ නැතිවීමක්ද හටගැනීමක්ද? හටගැනීමක්.

මුලින්ම නැතිවීමක් දකිනවානම් දකින්නේ මගේ නැතිවීමක්. ඇයි
මට හටගත්ත දෙයක්නේ. එහෙනම් සතිපට්ඨානය හසුවෙන්නෙන්
නෑ. පටිච්චසමුප්පාදය හසුවෙන්නෙන් නෑ. හටගන්න හැටි
දකින්න බෑ පටිච්චසමුප්පාදය හසුවෙන්නේ නැතුව.
'සමුදයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරති'. කය කෙරෙහි
හටගන්න ධර්මයන් අනුව දකිමින් වාසය කරන්නේ. කය
හටගන්න හැටි නොවේ.

ඊලඟට 'අත්ථි කායො'ති වා පනස්ස සති පච්චුපට්ඨිනා හොති
යාවදෙව ඤාණමත්තාය' මේ කයක් ඇතැයි කියලා ගත්තෙ
නුවණ, සිහිය මතු මත්තේ දියුණු කරගැනීම පිණිස එකතු නොවී
වාසය කර ගැනීම පිණිස. ඇතැයි කියලා ගත්ත කය, නෑ කියලා
හිතනවා නොවේ. මොකද කරන්නේ? ඇතැයි කියලා ගත්ත කය,
මේක ඇතිවුනේ කොහොමද කියලා කයෙහි කය අනුව දකිනවා.
කොහොමද දකින්නේ? පටිච්චසමුප්පාදය තුලින් හේතුඵල
වශයෙනි.

මොන පබ්බයට ගියත් ඒ සියළු පබ්බය තුළින් දැකිය යුත්තේ
මොකද්ද?

සමුදය හසුවෙනකොට, අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය කරගෙන හටගන්න
පටිච්චසමුප්පාදය. දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණං, සමුදයෙ අඤ්ඤාණං,
නිරොධයෙ අඤ්ඤාණං, මග්ගෙ අඤ්ඤාණං කියන මේ අඤ්ඤාණකම
මත පදනම්වෙලා සංඛාර, විඤ්ඤාණ, නාමරූප, සලායතන කියන
මෙන්න මේ පටිච්චසමුප්පාදයට පැනනැඟීම හසුවෙනවා. එවිට
මගේ කය, මගේ වේදනාව, මගේ සිත, මගේ ධර්මයන් කියලා

ගත්ත ස්වභාවයන් එයාට හසුවෙන්නේ නෑ. එවිට ඔහු කයෙහි කය අනුවයි දැක්කේ. වේදනාවන්හි වේදනාව අනුවයි දැක්කේ, හිතෙහි හිත අනුව, ධර්මයන්හි ධර්මයන් අනුවයි දැක්කේ. ඊට පස්සේ මොකද වුනේ? කයක් නෑ කියලා හිතුවා නොවේ. 'න ව කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියති'. කයක් නෑ නොවේ. ඇතැයි කියලා ගත්ත කයෙහි සත්‍යය දකිනකොට, (අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය කරගෙනයි ඇතැයි කියලා ගත්තේ) සකස්වෙන ආකාරය දකිනකොට ඇතැයි කියලා ගත්ත ස්වභාවයක් ඇතිවෙන්නේ නෑ. එහෙනම් ඇතැයි කියලා ගත්ත දේ නැතිවුනා නොවේ. ඇතැයි කියලා ගත්ත ස්වභාවයක් හටගන්නේ නෑ. මේ කියන කාරණා හොඳට හිතන්න. අන්න එතනදි සක්කාය දිට්ඨිය කැඩෙනවා. සක්කාය දිට්ඨිය කැඩිලා ඒකත් එක්ක මඟ වැඩෙනවා.

මම මේ පින්වතුන්ට මේකෙදි හිතන්න ඕනෙ කරුණු ගොඩක් පැහැදිලි කරන්නම්. පටිච්චසමුප්පාදය තුළ පැහැදිලි කරන ධර්ම කරුණු හැම එකක්ම බුදුරජාණන්වහන්සේ පැහැදිලි කරන්නේ හේතුවල දහමක්. මගේ දෙයක් නොවේ. මම කරන දෙයක් නොවේ. හේතුවක් නිසා ගොඩනැගෙන ඵලයක්. දැන් අවිද්‍යාව නිසා මොකද වෙන්නේ? සාමාන්‍යයෙන් සුළුවෙන් මේක තේරුම්ගන්න කියන්නම්. හැබැයි අපට මේ අංග දොළහ වර්තමානයේ මේ සිදුවෙන ආකාරය එක පාරටම තේරෙන්නෙ නෑ. මේක නිවැරදිව තේරෙනවානම් අපට මාර්ගය පුරුදුකරන්න පහසුයි. අපි එහෙනම් සියළු දේ දැනගෙන, දැකගෙන ඉවරයි. අපි ටික ටික උත්සාහ කරන්න ඕනෙ මේක තේරුම්ගන්න. අපි තේරුම්ගන්නේ මූලිකව මට දැන් වැටහෙන විදිහට. හැබැයි අපි හිතන විදිහ බැලුවොත් බුදුරජාණන්වහන්සේ පැහැදිලි කරන ක්‍රමයට ගැලපෙන්නේ නෑ. මම ඒකට තමයි දුකියඤාණවත්ථු සූත්‍රය ඉස්මතුකළේ. ඊලඟට තමයි අවිද්‍යා, සංඛාර කර්මත් එක්ක අතීතයට දැම්මට පස්සේ වේදනාව කියන්නේ වර්තමානයේ

එලයක්. සියළු වේදනා එහෙනම් කර්ම විපාකයට අදාළ දෙයක්. එතකොට ඒක ගැලපෙන්නෙ නැහැ දේශනාවට.

එහෙනම් අපි කොහොමද වර්තමානයේ මේ හටගත්ත පටිච්චසමුප්පාදය, අවිද්‍යා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ, නාමරූප, සලායතන ක්‍රියාකාරිත්වය ඒ ඒ ප්‍රත්‍ය කරගෙන ඒ ඒ අවස්ථාවේ දැකින්නේ? ඒකට අපි ඉස්සල්ලා මේක ටිකක් නිරවුල් කරගන්න ඕනේ. දැන් අපි මූලිත්ම ජරාමරණ කියලා ගත්තහම, මගේ ජරාමරණ තමයි අපි හැමෝටම හසුවෙන්නේ. මගේ ජරාමරණ හසුවෙච්ච තැනින් පටන්ගන්නට ඕනෙ, මේ ජරාමරණයට හේතුව මොකද්ද කියලා හොයන්න. ජරාමරණයට හේතුව හොයනකොට, ජරාමරණයක් ඇතිවුනේ කුමක් නිසාද? ජාතියක් නිසා. එතකොට මම ජරාවට, මරණයට පත්වුනා නොවේ. ජාතියේ ඇතිකල්හි, ජරාමරණ කියන එලය ඇතිවුනේ. ජරාවකට, මරණයකට, ශෝකයකට, වැළපීමකට, දුකකට නැත්නම් මේ දුක කියන කාරණාවට, හේතුවුනේ ඉපදිච්ච නිසා. ජරාමරණයක් ඉපදුනේ ජාතියක් ඉපදිච්ච නිසා. ඒ ජාතිය කියන්නේ මොකද්ද? ඇස ඉපදුනා, කණ ඉපදුනා, නාසය ඉපදුනා, දිව ඉපදුනා, කය ඉපදුනා, මනස ඉපදුනා. මේක ඉපදිච්ච නිසා ජරාවක්, මරණයක්, දුකක් ඇතිවුනා. මෙය ඇතිකල්හි මෙය වේ.

මේක හිතනකොට තව පොඩි ප්‍රශ්නයක් තියෙනවා. අපි දැන් ගන්නවා මූලිකව අවිද්‍යා, සංඛාර අතීතයට දාලා, ජාතී, ජරාමරණ අනාගතයට දාලා. අපි අතීතයේ ඉපදුනා අම්මාගේ මව්කුසින්, පස්සේ මැරෙනවා කියලා ලොකු කාල පරාසයක් දාගන්නවා. ඊට පස්සේ කාල පරාසය අඩුකරගෙන අඩුකරගෙන ගිහින්, දැන් උපදිනවා, දැන් මැරෙනවා කියලා ගන්නවා. හැබැයි එතනත් දාන්නේ මොකද්ද, කාල පරාසයමයි. කාලය අඩුකරගෙන අඩුකරගෙන මොහොතකට ආවා. හැබැයි ඒ දෙකම මගේ. ජරාමරණ කියන එලයට හේතුව හොයනකොට මේ කාලපරාසය අදාළ වෙන්නේ නෑ. මොහොතක් කියන කතාවලත් අදාළ

වෙන්වෙන් නෑ. ජරාමරණයට හේතුව මොකද්ද? ජාතිය. දැන් ඉපදුනා දැන් මැරෙනවා නොවේ. මේ ජරාමරණයට හේතුව ජාතිය. මේක ගොඩක් හිතන්න ඕන කාරණාවක්.

අපි හිතමු මට දැන් ප්‍රකට වුනා දුකක්. දුක කියනකොට අපට මුලින්ම හසුවෙන්ම දුක් වූ දුකක් විතරයි. ධ්‍යානය දුකක් නොවේද? දුක්වූ දුකක් නොවේ. සංස්කාර දුකක්. නමුත් අපි ධ්‍යානය සංස්කාර දුකක් කියලා, සංකල්පයකින් දැමීමට වැඩක් නෑ. සංස්කාර දුකක් බව අත්විඳින්නට ඕනේ. අපට සැපය, දුකක් කියලා කොහොමද හසුවෙන්ම? දුක් වූ දුකත් විපරිණාම දුකත් එක්ක 'දුක' සංස්කාර දුක්බය බව හසුවෙන්ම නම්, සංස්කරණයත් හසුවන්න ඕනි.

මට කවුරුහරි බන්නවා ඇහෙනවා. දැන් මට මොකද්ද හටගන්නේ? (අපට ප්‍රකට දුකකින් බලමු) මට දුකක් හටගන්නවා. ඇයි මට දුකක් හටගත්තේ?

මට දුකක් හටගත්තේ ඒ ආයතනය මගේ හටගත්ත නිසා. මගේ කණ, බාහිර ශබ්දය කියලා අරගෙන මේ විදිහට මෝරා යෑමක් ආව නිසා තියන ශබ්දයක් ඇසෙනවා, හොඳනැති එකක් නිසා මට දුක හටගන්නවා. හොඳ එකක්නම් සැප හටගන්නවා. හැබැයි මේක දුකක් කියලා මුලින් දුක් වූ දෙයක් එක්ක අපි හොයනකොට අන්න අපට එතනදි හසුවෙනවා දුක් වූ දෙය තුළත් හටගැනීමක් තියෙන බව. දුක් වූ දෙයක් වුනත්, දුක් නැති දෙයක් වුනත් මේක සංස්කරණයක් කියලා හසුවෙනවා. සකස්වීමක් කියලා හසුවෙනවා.

බුදුරජාණන්වහන්සේගේ දේශනා කිහිපයක පැහැදිලි වෙනවා ඉපදීම කියන්නේ කුමක්ද කියලා. මහානිදාන සූත්‍රයේ¹⁸ ජරාමරණයට හේතුව ජාතිය කියලා විස්තර කරනකොට, ජාතිය

¹⁸දීඝ නිකාය, මහාවග්ගපාළි

කියන කාරණාව කිසිම ආකාරයෙන්, කොයිම ආකාරයෙන්වත් නැතිනම්, පක්ෂීන්ගේ පක්ෂීත්වය පිණිස, සර්පයාගේ සර්පත්වය පිණිස, තිරිසනාගේ තිරිසන් භාවය පිණිස, මනුස්සයාගේ මනුස්සත්වය පිණිස, දෙවියන්ගේ දේවත්වය පිණිස හටගත්ත ස්වභාවය තුළ ඒ හටගැනීම පිණිස ජාතියක් නැතිනම්, ජරාමරණයක් පැනවෙනවද?

දැන් ඔන්න මට ශබ්දයක් ඇහෙනකොට, ඒ හටගැනීම පැවැත්මක් පිණිස නැත්නම් කණ (ආයතනයක්) කියන කාරණාව හටගත්තේ නැතිනම් ජරාමරණ කියන ඵලයක් පැනවෙන්නේ නෑ. ඒ හටගැනීම නිසාමයි ජරාමරණයක් කියලා පැනවෙන්නේ. එහෙනම් ජරාමරණයට හේතුවුනේ අන්න ඒ විදිහට ඒ සත්වයන්ගේ ඒ ඒ හටගැනීම් ස්වභාවය තුළ එය හටගැනීමක් තිබ්බ නිසා. මේ හටගැනීමට හේතුව, මේ ජාතියට හේතුවුනේ මොකද්ද?

රූපධාතූ වෙ පක්කංච ආනන්ද නාභවිස්ස අපි හු ඛො ජාති පඤ්ඤායෙථා'ති?

රූප ධාතුවේ විපාකය පිණිස කර්මයක් නැතිනම් රූප භවයක් පැනවෙනවද? පැනවෙන්නේ නෑ. රූපභවයට, රූපධාතුවේ විපාකට කර්මයක් ඇතිකල්හි විඤ්ඤාණය බැසගෙන, කර්මය කෙත කියන රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාරය තුළ තණ්හාවෙන් තෙත් වෙවී වැඩෙනවා. මෙතන භවය විස්තර කරනකොට, රූප ලෝකය, අරූප ලෝකය, කාම ලෝකය කියලා නොවේ. රූප ධාතුව, අරූප ධාතුව, කාම ධාතුව කියලා, ස්වභාවයයි විස්තර කරන්නේ.

දැන් කෙනෙක් මෙතන පළවෙනි ධ්‍යානය වඩනවා. පළවෙනි ධ්‍යානය වඩනකොට ඔහු රූප ලොකයේද ඉන්නේ? රූප ලෝකේ නොවේ ඉන්නේ, කය තියෙන්නේ කාම ලෝකේ. නමුත් ඔහු කාම ධාතුව තුළ ද ඉන්නේ? කාම ධාතුව තුළ නොවේ. එතන සකස්වීම

මොකද්ද? රූප ධාතුවේ සකස්වීමක් තියෙන්නේ. හැබැයි එයා රූප ලෝකේ ගිහිල්ලද? මෙතන පටිච්චසමුප්පාදය සකස්වුනේ, පැවැත්ම සකස්වුනේ රූප ධාතුවේ. ඒ නිසා මොකද වුනේ රූප ධාතුව තුළ අදාල ජාතිය ඇතිවුනා. ඒ තුළ අදාල සංස්කාර දුක්ඛයක් තියනවා. හැබැයි රූප ලෝකේ ගියා නොවේ. බුදුරජාණන්වහන්සේ විස්තර කරන්නේ ධාතුව කියලා, ලෝකය කියලා නොවේ. ඒ ස්වභාවය තුළ. ඇයි රූප ධාතුව තුළ පැවැත්මක් ඇතිවුනේ? ඊට අදාල උපාදනයක් තිබ්බ නිසා. කාම උපාදානයක් එතන නෑ. කාමයන් උපාදාන කරගෙන නෑ. හැබැයි ආර්ය ශ්‍රාවකත්වයක් නොවිච්ච කෙනෙකුට නම් දිට්ඨි උපාදානයක් තියනවා, සීලබ්බත උපාදානයක් තියනවා, අත්තවාද උපාදානයක් තියනවා.

මනසට ගන්න අරමුණක් මම උපාදාන කරගෙන, මම ඉන්නවා, අරමුණ තියනවා කියලා ගත්තා, ඒ ගත්ත අරමුණ අරූප ධ්‍යානයක්නම්, ආකාසය අනන්තයි කියන කාරණාව සත්‍යයයි කියලා අරගෙන තියෙන්නේ. අන්න ඒක උපාදානයක් එක්ක පැවැත්ම තියෙන්නේ ඒ ධාතුව තුළ. අන්න ඒකත් එක්ක ජාතිය. ඒ විදිහට උපාදානයක් ඇතිවුනේ ඇයි? ඇස, රූපය, කණ, ශබ්දය, නාසය, ගන්ධය, දිව, රසය, කය, පහස, මනස, අරමුණ කියලා පනවාගත්තදේ සතුවින් පිළිගත්තා. මම තණ්හා කළා නොවේ. රූප තණ්හා, ශබ්ද තණ්හා, ගන්ධ තණ්හා, රස තණ්හා, පොට්ඨබ්බ තණ්හා, ධම්ම තණ්හා. සතුවින් පිළිගත්තා කියලා කියන්නේ ඇසයි රූපයි, කණයි ශබ්දයයි, නාසයයි ගන්ධයයි, දිවයි රසයයි, කයයි පහසයි, මනසයි අරමුණයි කියන මෙන් මේ ස්වභාවය ඇත්ත බව සතුවින් පිළිගත්තා. සතුවින් පිළිගත්තට පස්සේ තමයි, ඇත්තයි කියලා ගත්ත අරමුණට රූප ලෝකයට නම් රූප තණ්හාවක්, අරූප ලෝකයට නම් අරූප තණ්හාවක්, කාම ලෝකයටනම් කාම තණ්හාවක් බවට පත්වෙන්නේ. ඇත්තයි කියලා මුලින් සතුවින් පිළිගත්තා. ඇත්තයි කියලා මුලින් පිළිගත්ත දේ පස්සේ මනිනවා. උපාදානයක් එක්ක පස්සේ මනින්නේ.

මනසයි අරමුණයි ඇත්තයි. සතුටින් පිළිගත්තා. ඇයි ඇත්තයි කියලා සතුටින් පිළිගත්තේ, වක්ඛුසම්පස්සජා වේදනාව නිසා මූලිකව පුද්ගල පැනවීමකින් තොරව වේදනාව හටගන්නවා. ඒක සංස්කරණයේ මූලික ස්වභාවයයි. වේදනාව කියන කාරණාව සිදුවුනේ බෙදාගත්ත ඇසත් රූපයත් කියන කාරණාව විඤ්ඤාණ මායාවක් ඔස්සේ. (විඤ්ඤාණය කියලා කියන්නේ අවිද්‍යා සංස්කාර කියන මැජික් පෙන්වන එක්කෙනාගේ මායාවක්). මේ පින්වතුන් අහලා ඇති විඤ්ඤාණය කියලා කියන්නේ මායාවක් බව. මායාවෙන් පෙන්නනවා මොකද්ද? භොයාගන්න බැරිවිදිහට බොරුව ඇත්තක්ම බව පෙන්වනවා. සිව්මංසලක ඉඳලා පෙන්වන්නේ. සිව්මංසලක් කියලා කියන්නේ හතර පැත්තෙන් ඉඳලා බලන්න පුළුවන්. වේදිකාවක නම් ඉස්සරහ විතරයි පේන්නේ. බොරු දේවල් පෙන්නන්න පුළුවන් නූල් ඇඳලා. නමුත් හතර පැත්තෙන් බලන් ඉන්න පුළුවන් තැනක ඉඳලා මේ මැජික් එක පෙන්නන්නේ. විඤ්ඤාණය කොහොමද හටගන්නේ? අවිද්‍යා සංඛාර නිසා.

අවිද්‍යා සංඛාර කියලා කියන්නේ, දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණං, සමුදයෙ අඤ්ඤාණං, නිරෝධයෙ අඤ්ඤාණං, මග්ගෙ අඤ්ඤාණකම සත්‍යය නොදැකීම මේ ලෝකයේ පවතින බව හැඟෙනවා.

'කායෙ වා, භික්ඛවෙ, සති කායසඤ්ඤෙතනාහෙනු උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුබදුක්ඛං. වාචාය වා, භික්ඛවෙ, සති වච්ඤ්ඤෙතනාහෙනු උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුබදුක්ඛං. මනෙ වා, භික්ඛවෙ, සති මනොසඤ්ඤෙතනාහෙනු උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුබදුක්ඛං අවිජ්ජාපච්චයාව'¹⁹.

කයක් ඇතැයි කියලා ගත් කල්හි කාය සංවේතනා හේතුවෙන් ආධ්‍යාත්මික සැපදුක් හටගන්නවා. වචනයක් ඇතැයි කියලා

¹⁹ අභිගුත්තරනිකාය, වතුක්කතිපාතපාළි, සඤ්ඤෙතනියවග්ගො, වෙතනා සුත්‍රය

ගත්කල්හි වඩි සංවේනනා හේතුවෙන් ආධ්‍යාත්මික සැපයුක් හටගන්නවා. මනසක් ඇතැයි කියලා ගත්කල්හි මනෝ සංවේනනා හේතුවෙන් ආධ්‍යාත්මික සැපයුක් හටගන්නවා අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය කරගෙන. අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය කරගෙන සිතක්, කයක්, වචනයක් ඇතැයි කියලා ගත්තට පස්සේ ඒක හේතුකරගෙන සැපයුක් හටගන්නවා. අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය කරගෙන සිතක්, කයක්, වචනයක් ඇතැයි කියලා ගත්තට පස්සේ, ඇතැයි කියලා ගත්ත දේ හේතුකරගෙන හටගන්නවා.

අතක් ඇතැයි කියලා ගත්තහම ඔසවන්න පහත්කරන්න පුළුවන්. හත්ථපාදොපම සූත්‍රයේ²⁰ එය පැහැදිලි කරනවා. ඒ වගේම කන්දක් තියනකොට තමයි නගිනවා කියලා පනවන්න පුළුවන්. බඩක් තියනවා කියලා ගත්තට පස්සේ කුසගින්නක් කියලා දෙයක් තියෙනවා. ඇතැයි කියලා ගත්තට පස්සේ තමයි, ඇතැයි කියලා ගත්ත දේ ඔස්සේ ක්‍රියාකිරීමක් තියෙන්නේ. ඇයි ඇතැයි කියලා ගන්නේ? සත්‍යය දකින්නේ නැතිනිසා.

මේ පින්වතුන් මේ උදාහරණය අහලා ඇති, මම ඒක වෙන ක්‍රමයකට ගලපනවා. දෙන්නෙක් දෙපැත්තකට වෙලා නුල් පොටවල් ටිකක් එකතු කරගෙන එකම පැත්තට කරකවනවා. ලණුවක් ඇඹරෙනවද? ඇඹරෙන්නේ නෑ. කෙනෙක් මැදින් අල්ලගන්නවා. අර දෙන්නා තවම එකම පැත්තට කරකවන්නේ. දැන් මොකද වෙන්නේ? දැන් ලණුවක් ඇඹරෙනවා. මේ ක්‍රියාව ඒ ආකාරයෙන් නොදැකපු කෙනෙකුට මොකද්ද පෙන්නේ? දෙපැත්තෙන් දෙන්නෙක් ඉන්නවා. මැදින් කෙනෙක් ලණුවක් අල්ලගෙන ඉන්නවා. ඒක තමයි එයාට පෙනෙන දේ. එයා දකින්නේ ඒ විදිහටමයි. ඇයි ඒ විදිහට එයා දැක්කේ? ලණුවක් තියනවා කියලා ගත්තේ ඇයි? ඒක හැඳුන හැටි නොදැකපු නිසා.

²⁰සංයුත්තනිකාය, සළායතනවග්ගපාළි, සළායතනසංයුත්තං, සමුද්දවග්ගො

සත්‍යය නොදැකපු නිසා දුක්බෙ අඤාණං, සමුදයෙ අඤාණං, නිරෝධයෙ අඤාණං, මග්ගෙ අඤාණං නිසා මොකද වෙන්නේ, (අර ලණුව හැඳුන හැටි නොදැකපු නිසා ලණුවක් තියනවා කියලා ගත්තා වගේ) අඤාණකම නිසා මොකද වෙන්නේ? කයක්, සිතක්, වචනයක් තියනවා කියලා හැඟීමක් ඇතිවෙනවා පැවැත්මකට. අවිද්‍යාව නිසා, සත්‍යය නොදැකීම නිසා පැවැත්මකට සිතක්, කයක්, වචනයක් තියනවා කියලා හැඟීමක් ඇතිවෙලා තියෙනවා.

මේක හැඟීමක්, පටිච්චසමුප්පාදය තුළ මූලිකව පවතින හැඟීමක්. ඒ නිසා තමයි විභවිත සූත්‍රය²¹, චූළ වේදල්ල සූත්‍රය²² දී බුදුරජාණන්වහන්සේ පැහැදිලි කරන්නේ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස, කයක් ඇතැයි කියලා ගන්න හේතුවන කාරණාවක් බව. විතක්ක විචාර, වචනයක් ඇතැයි කියලා ගන්න හේතුවන කාරණාවක් බව. සංඥා, වෙදනා, සිතක් ඇතැයි කියලා ගන්න හේතුවන කාරණාවක් බව. පටිච්චසමුප්පාදයේ සංඛාර වලට ඒ කරුණු තුන ඇතුළත් කරලා නොවේ. ඒ කරුණු මූලික ඒවා නිසා හැඟීමට හේතුවන කාරණාවක් වන්නේ. කයක් තියෙනවා කියලා ගන්න හැඟීමට ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස පදනම් වෙනවා විතරයි. පටිච්චසමුප්පාදය තුළ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස නෑ. රහතන්වහන්සේ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කරනවා නමුත් අවිද්‍යාව නෑ.

එතකොට අවිද්‍යාව හේතුකරගෙන, සත්‍යය නොදැකීම හේතුකරගෙන, තියනවා කියලා ගැනීමක් ඇතිවෙව්ව තැන මොකද වෙන්නේ?

විඤ්ඤාණය හේතු වෙනවා, අවිද්‍යා සංඛාර නිසා පැවැත්මක් පිණිස. විඤ්ඤාණය ඇස, රූපය, කණ, ශබ්දය, නාසය, ගන්ධය කියලා දෙපැත්තකට බෙදිලා ක්‍රියාකාරීත්වයකට සකස්කරලා දෙන්න. දැන් අපි දන්නවා විඤ්ඤාණයේ නාමරූප

²¹ සංයුත්තනිකාය, නිදානවග්ගපාළි, නිදානසංයුත්තං, බුද්ධවග්ගො
²² මජ්ඣිමනිකාය, මූලපණ්ණාසපාළි, චූළයමකවග්ගො

ක්‍රියාකාරිත්වයක් නේ තියෙනේ, මහානිදාන සූත්‍රයේ²³ පැහැදිලි කරනවා. විඤ්ඤාණය පිළිඹිබු වෙන්නේ නාමරූපයෙන්.

වක්ඛු, සෝත, සාණ, ජීවිතා, කාය, මන විඤ්ඤාණ කුමකින්ද අපට ප්‍රකට වෙන්නේ? නාමරූපයෙන්. මේ විඤ්ඤාණ, නාමරූප ක්‍රියාකාරිත්වය සිදුවුනේ කොතනද? ඇස, කණ, නාසය, දිව, කය, මනසේ. ඇස, කණ, නාසය, දිව, කය, මනස කියන්නේ හුදු එක දෙයක්ද? ඇස රූපයත් එක්ක, කණ ශබ්දයත් එක්ක, නාසය ගන්ධයත් එක්ක, දිව රසයත් එක්ක, කය පහසත් එක්ක, මනස අරමුණත් එක්ක, නැත්නම් කවදාවත් ඇස විතරක් නොවේ. ඇස රූපයත් එක්ක, කණ ශබ්දයත් එක්ක තමයි මේ විඤ්ඤාණ, නාමරූප ක්‍රියාකාරිත්වය සිද්ධ වෙන්නේ. එතකොට ඇස, රූපයත් එක්ක විඤ්ඤාණය මේ වැඩපිළිවෙල හැදෙනකොට අන්න ඒක සතුටින් පිළිගත්තා ඒක හරි කියලා. පිළිගත්ත නිසා ඒකට බැඳිලා ගිහිල්ලා ඊට අදාල පැවැත්මක් සකස්වෙලා එතන ජාතිය හට අරගෙන, ඒක මැනමැන හොඳ දේ තියාගන්න, නරක දේ අයින් කරන්න මෝහය තුළ තවත් පැළපදියම් වෙවි පැවැත්ම තියනවා.

මෙන්න මේ කාරණා, මේ ක්‍රියාකාරිත්වය ටිකක් තේරුම්ගන්න ඕනේ. මෙන්න මේ ක්‍රියාකාරිත්වය තමයි ඇස, කණ, නාසය, දිව, කය, මනස ඔස්සේ අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍ය කරගෙන පටිච්චසමුප්පාදය සකස්වෙන්නේ. කාල පරාසයක් නොවේ. කායානුපස්සනා, වේදනානුපස්සනා, චිත්තානුපස්සනා, ධම්මානුපස්සනා කියන අනුපස්සනාවන්, කයෙහි කය අනුව, වේදනාවන්හි වේදනාව අනුව, සිතෙහි සිත අනුව, ධර්මයන්හි ධර්මයන් අනුව දකින දෙයක් බවට පත්වෙන්නේ මෙන්න මේ පටිච්චසමුප්පාද න්‍යාය එක්ක. ඇතැයි කියලා ගත්ත කය, වේදනාව, සිත, ධර්මයන්හි මේ විදිහට සත්‍යය දකිනකොට, අවුරුදු හතක්, අවුරුදු හයක්, පහක්, හතරක්, තුනක්, දෙකක්, එකක්, මාස හතක්, හයක්, පහක්, හතරක්,

²³දීඝ නිකාය, මහාවග්ගපාළි

තුනක්, දෙකක්, එකක්, සති දෙකක්, සතියක්, ඒ විදිහට පුරුදු කලොත් එක්කෝ අනාගාමී හෝ අරිහත් හෝ වෙනවා. හැබැයි ඒ විදිහට පුරුදු කරන්නට ඕනේ. ඒ විදිහට පුරුදු කරන්නනම් පටිච්චසමුප්පාදය ගැන නිරවුල්කම තියෙනන ඕනේ. එහෙනම් මේ වැඩපිළිවෙල සම්පූර්ණයෙන් තේරුම්ගන්න ඕනෙ ඒ විදිහට පුරුදු කරන්න.

පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය, ආර්ය සත්‍යයන් එක්ක දුක සකස්වෙන ආකාරය දකින්නට, ඒ හේතුවුන අවිද්‍යාව නිසා මේකෙ සකස්වීම බවත් අවිද්‍යාව දුරුවීමෙන් සකස් නොවෙන බවත් නිවීම සාක්ෂාත් කරගන්නට, ඒ මඟ වඩන්නට, ඒ වැඩපිළිවෙල තේරුම්ගන්නට, ඒ සතිපට්ඨානය තුළ මේක පුරුදුකරන්නට අවශ්‍ය බවත් වැටහෙනවා. එහෙම තේරුම්ගන්නේ නැතුව අපි කරන පුරුදු කිරීම කොයිවගේද? දැන දැක යන ගමනක් නොවේ. හැබැයි අපට යම් සංසිද්ධිමක් සිදුවෙනවා, ලොකික සම්මා දිට්ඨියක් එක්ක. මේ කාම ලෝකය තුළ කාමයට හසුවෙලා ඇතිවන අකුසලභාගී ධර්මයන් දුරුකරලා කුසල්භාගී පැත්තට යොමුවෙනවා. ඒක වටිනවා. ඒ දෙය අපි නිරන්තරයෙන් පුරුදුකරන්නට ඕනේ. අපි විමුක්තියක් භොයනකොට ඒ දෙයත් පුරුදුකරමින් සත්‍යය ගවේෂණය කරන්නට ඕනේ. ඒකට සත්‍යය ධර්මය අහන්නට ඕනේ. බුදුරජාණන්වහන්සේගේ ධර්මය අහන්නට ඕනේ. බුදුරජාණන්වහන්සේගේ ධර්මය අපි හරියට තේරුම්ගන්නේ නැතිව අද බොහෝ අය විවිධාකාර මතිමතාන්තර දෘෂ්ඨිවලට හසුවෙලා ඉන්නවා.

මේ පින්වතුන්ට, මම මේ කියපු කාරණා ටික පවා, මම කිව්වට පිළිගන්න එපා. බුදුරජාණන්වහන්සේගේ දේශනාවට දාලා බලන්න. ඒ දේශනාව තුළ තියන විදිහට ප්‍රායෝගිකව වැඩෙන විදිහ බලන්න. අන්න ඒ වෙලාවේ පිළිගන්න. එහෙම නැතුව කවදාවත් තව කෙනෙක් කිව්වට පිළිගන්න එපා.

මේ නවීන යුගය තුළ පාළි නොදන්නාකම, ධර්මය නොදන්නාකම, ධර්මය තේරුම්නොගත්තකම නිසා බොහෝ උගත් කියන අය විවිධාකාර අර්ථකථන වලට රැවටිලා ඉන්නවා. මේ 'පටිච්චසමුප්පාදය' කියලා කියන්නේ 'පටි ඉච්ච' 'සම උප්පාදයක්' නොවේ. 'අනිච්ච' කියන්නේ 'න ඉච්ච' කියන කාරණාව නොවේ. මම ඒක වැරදිබව, ගොඩක් ඉස්මතුකරලා පෙන්නුවා. අනිච්ච කියනකොට 'ච' අකුර මහාප්‍රාණ නොවේ. අල්ප්‍රාණ 'ච'. ඉච්ච කියනකොට 'ඡ' මහාප්‍රාණ. එහෙනම් 'න ඉච්ච' කියලා දාන්න බෑ. පාළියට ඒක වැරදියි. අනික අනිච්ච කියන එකට කැමතිවිදිහට ලැබෙන්නේ නැහැ කියනවා නම් ඒකත් වැරදියි. සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේ²⁴ වෙනම කාරණාවක් පැහැදිලි කරනවා 'යම්පිච්ඡං න ලබති තම්පි දුක්ඛං' කියනකොට ජාතිධම්මානං, හික්ඛවෙ, සත්තානං එවං ඉච්ඡා උප්පජ්ජති - 'අහො වන මයං න ජාතිධම්මා අස්සාම, න ච වන නො ජාති ආගච්ඡෙය්‍යා'ති. න ඛො පනෙනං ඉච්ඡාය පන්තඛිබං, ඉදම්පි යම්පිච්ඡං න ලහති තම්පි දුක්ඛං'. අන්න කැමතිවිදිහට නොලැබෙනවා කියන්නේ මොකද්ද? ජාතිය උරුම කරගෙන ඉන්න සත්වයෝ, ජාතිය නොලබා ඉන්න කැමති නමුත් ලැබෙන්නේ නෑ. ඒක කැමති දේ නොලැබීමේ දුක. අන්න එතන තියනවා 'න ඛො පනෙනං ඉච්ඡාය පන්තඛිබං' එහෙනම් එතන අනිච්චං කියලා දාන්න ඕනි. 'න ඉච්ච' කියන්නේ 'අනිච්ච' කියන කාරණාව නොවේ. 'අනිච්ච' කියන්නේ මොකද්ද? හේතු නිසා එල කියන එක. හේතුවල දහමක්. පටිච්ච කියන්නේ මොකද්ද? ප්‍රත්‍යයෙන් උපන්. 'පටිච්චසමුප්පාද'- ප්‍රත්‍යයෙන් ඉපදීම. 'පටි ඉච්ච' 'සම උප්පාදයක්' නොවේ. ඉතින් ඒ නිසා මේ විදිහට අර්ථ කථනකොට ධර්මය නොදන්නාකමත් එක්ක බොහෝ අය හසුවෙලා යනවා.

²⁴ දීඝනිකාය, මහාවග්ගපාළි

ඒ නිසා පින්වතුනි, අපි ලෞකික සම්මා දිට්ඨිය මත පදනම් වෙලා අපේ ජීවිතේ මේ දහමක් එක්ක පුරුදුකරනගමත් බුදුරජාණන්වහන්සේගේ බුද්ධ වචනය ඉගෙනගන්නට ඕනේ. වෙන කිසිම දෙයක් නොවේ පිළිසරණ. අපි බුද්ධ වචනය ඉගෙනගත්තේ නැතිනම් අපිත් අනිච්චයයෙන්ම ඕවාට රැවටිලා යනවා. මොකද එයාලගේ මට්ටමට ඒ කියන ක්‍රමය ගැලපෙනවා. උදාහරණත් දෙනවා. ‘සෝඛියමුයී’ ‘ක්ලෝරීනුයී’ එකතු වුනහම ‘සෝඛියම් ක්ලෝරයිඩ්’ හැදෙනවා කියලා ලස්සන උදාහරණත් දෙනවා මේ ‘පටි ඉච්ච’ ‘සම උප්පාද’ සිදුවෙන ආකාරය. ඉතින් ඒ විෂය ඉගෙනගත්ත කෙනා ඒකට ගැලපෙන නිසා පටිච්චසමුප්පාදයත් ඒ විදිහට දාගන්නවා. විෂය හරි, ඒ සමග දහම අර්ථකථනය කරන එක වැරදි.

ඉතින් ඒ නිසා කාරුණික ඉල්ලීමක් තියෙනවා කවුරුත් ඒ දහම අර්ථකථනය කරන එක ප්‍රතික්ෂේප කරන්න කියන කාරණාව නොවේ. අපි කාගෙන් ශාස්තෘන් වහන්සේ කවුද? බුදුරජාණන්වහන්සේ. එහෙනම් අපි කාගේ වචනයද අහන්න ඕනේ? බුදුරජාණන්වහන්සේගේ වචනය. සරණ යායුත්තේ කවුද පුද්ගලයෙක් හැටියට? බුදුරජාණන්වහන්සේ. එහෙනම් ඒ දහම සරණ යන්න. ඒ නිසා දහම ඉගෙනගන්න. හැබැයි පාළි දැනගත්ත පමණින්මත් දහම ඉගෙනගන්න බෑ. එහෙනම් පාළි දන්න ඔක්කෝම මාර්ගයේ යන්න ඕනෙ නේ. එහෙම ඉගෙනගන්නත් බෑ. අපට තියෙන්නට ඕනෙ මොකද්ද? යෝනිසෝමනසිකාරය. උගත්කම කියන එක නොවේ, හිතන්න පුළුවන්කම. ගොඩක් ඔය ‘න ඉච්ඡ’ ‘පටිච්ච’ කියන ඒවට හසුවෙලා ඉන්නෙත් උගත් කියන පිරිස. නමුත් බුද්ධිමත් නෑ. ඉතින් ඒ නිසා හොඳට බුදුරජාණන්වහන්සේගේ ධර්මය ඉගෙනගන්න. ධර්මය ඉගෙන නොගත්තොත් අපි ඒවාට හසුවෙලා යනවා. ඒ වගේම මාර්ගය හරියට නොවැඩි මාර්ගය වැඩුන බවත් අපි හිතාගන්නවා.

මේ පින්වත් සියළු දෙනාට මේ මොළියළුගේන සූත්‍රය
අනුසාරකරගෙන ලොකු දහම් පරියායක් මම පැහැදිලි කලා. මේ
සියළු දහම් කාරණා නිවැරදි ඉලක්කයට ආර්ය සත්‍යය අවබෝධ
කරගන්න, සත්‍යය තේරුම්ගන්නට මේ සියළු දේවල් සියළු
පින්වතුන්ට, ඔබටත්, මටත් විමුක්තියතනයක් බවට පත්වෙන්නට
හේතු වාසනා වේවා!

සාදු!සාදු! සාදු!